

ЛЕМКІВЩИНА LEMKIVSHCHINA

РІК XX, Ч. 4 (79)

ЗИМА — 1999 — WINTER

VOL. XX, No. 4 (79)

**НАША ЦІЛЬ: ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОГРАФІЧНИХ ЗЕМЕЛЬ
У ВІЛЬНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ**

**OUR MOTTO: THE UNITY OF UKRAINIAN ETHNOGRAPHIC TERRITORY
IN A FREE UKRAINIAN STATE**

ЛЕМКІВЩИНА

LEMKIVSHCHYNA

ВИДАЄ ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ В АМЕРИЦІ
PUBLISHED BY ODLWU, INC.

РІК ХХ, Ч. 4 (79) ЗИМА — 1999 — WINTER VOL. XX, No. 4 (79)

ЗМІСТ

М. Дупляк: З Вірою, Надією, Любов'ю...	1
П. Шафран: Різдвяні традиції на Західній Лемківщині	2
В. Хомик: Різдвяна віншівка	3
О. Миханіч: Політичне русинство і що за ним? (закінчення)	4
Звернення Світового Конгресу Українців про святкування 2000-го року	5
П. Лопата: Отаман УГА Омелян Лесняк	7
М. Романів-Коровицький: Лемковино-Берховині!	8
Звернення Комісії Людських і Громадянських Прав СКУ	9
В. Василів: І. Невицька: пionerka національної ідеї за Карпатами	10
Я. Зоряна: Ще раз відчути	11
Звернення до української громади в Америці	13
В. Дітчук: Різьбярі волі	14
В. Хомик: Останній бій	15
Н. Грешко: З Новим Роком!	18
<i>Lemkivshchyna</i>	
S. Rapawy: War Comes to Karlykiv (IV)	20
М. Коровицький: Моїм землякам, українцям-“закерзонцям”	23
<i>Nam пишуть</i>	
І. Красовський: Мистець. в руках якого оживає перово...	24
<i>З життя організації</i>	
І. Щерба: У Ждині відбулося засідання президії СФУЛО	26
Дума: Відбувся Ювілейний 25-ий Крайовий З'їзд ООЛ в Америці	27
Привітання від Генерального Консула України Юрія Богаєвського	29
Резолюції ХХV-го З'їзду ООЛ в Америці	30
Вісті з Крайової Управи ООЛ	31
Лемківська Ватра в Ждині — 2000	32

На обкладинці: Марія Мричко. Витинанка.

On the cover: Maria Mrychko. Cut-out.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Марія Дупляк (головний редактор), Володимир Кікта, Павло Лопата

EDITORIAL BOARD:

Marie Duplak (Editor-in-chief), Volodymyr Kikta, Pavlo Lopata

Мистецьке оформлення обкладинки Михайла Черешньовського
Cover design by Mykhailo Cherednyovskiy

КРАЙОВА УПРАВА ООЛ ЕКЗЕКУТИВА

Зенон Галькович	голова
Марія Дупляк	1-й заст. голови
Стефан Гованський	і реф. зовнішніх зв'язкін
Анна Войтович	2-й заст. голови
Стефан Косціольек	і музейний реф. секретар скarбник

РЕФЕРЕНТУРИ

Василь Гаргай	організаційна
Юрій Ковалічук	допомогова
Іван Гресь	культ.-освітня

ВІЛЬНІ ЧЛЕНІ

Іван Васічко	Владимир Блажейовський
Іван Філь	Теодор Малинський
Зенон Войтович	Анна Павелчак
Микола Дупляк	

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ

Михайло Дзіман	голова
Володимир Кікта	член
Теодор Марчівський	член

ТОВАРИСЬКИЙ СУД

Іван Хомко	голова
Юліян Котляр	член
Петро Русинко	член

Адреса Крайової Управи ООЛ:
ODLWU, Inc.

P.O. Box 7, Clifton, N.J. 07011-0007

Адреса Редакції та Адміністрації:
“Lemkivshchyna” Magazine

P.O. Box 7
Clifton, N.J. 07011-0007 USA
Fax: 973-473-2144

Printed in USA by COMPUTOPRINT Corp.
35 Harding Avenue, Clifton, N.J. 07011
Tel.: (973) 772-2166
Fax: (973) 772-1963
e-mail: compitopr@aol.com

*З нагоди
Свят Різдва Христового і Нового Року
вітаємо
український нарід у Вільній Україні
та на поселеннях.*

*Щиро сердечні поздоровлення пересилаємо
Ієрархам Українських Церков,
Проводам українських організацій і установ
на Рідних Землях і в діаспорі
та усім нашим членам.*

*Хай Новонароджене Дитячко
зішло Вам радість і щастя!*

**ХРИСТОС НАРОДИВСЯ!
СЛАВІМО ЙОГО!**

Світова Федерація Українських Лемківських Об'єднань
Організація Оборони Лемківщини в Америці
Фундація Дослідження Лемківщини в США

Андрій Хомик, "Вертеп". Скло, олія.

З Вірою, Надією, Любов'ю...

Дорогі Читачі! Вже незадовго радісно святкуватимемо Різдво Христове. 2000 років тому у Вифлеемському вертепі, на сіні народився Син Божий. Він народився, щоб опісля своїми стражданнями і смертю на хресті дарувати нам Надію на спасіння і життя вічне.

Так вже буває, що кожна людина, зустрічаючи Різдво Христове робить підсумки минулого, та будує плани на майбутнє, з новою Надією на сповнення своїх мрій, надій...

Наша Батьківщина вже 9 раз зустрічатиме вільно Різдво Христове і Новий Рік. Зокрема тепер, вступаючи у третє тисячоліття від народження Христа, наш нарід святкуватиме Різдво сповнений Надією і Вірою у краще майбутнє. Ми зичимо йому щастя і добра та просимо Божого благословення для нашої матері – України.

Переступаючи поріг 2000 року, наш журнал увійде в 21 рік своєї появи. 20 літ безперебійної появи, це велике досягнення. В часі, коли багато газет, чи журналів припиняло своюяву, наша "Лемківщина" не зійшла зі своїх рейок. Вона завжди старалася і старається діяти в дусі постанов Крайової Управи ООЛ та резолюцій Крайових З'їздів. Вона являється сполучником, який об'єднує не тільки членство ООЛ, але об'єднує всі наші організації об'єднанні у Світовій Федерації Українських Лемківських Об'єднань. На сторінках "Лемківщини" знаходили місце статті з історії, культури, актуальних питань лемків і Лемківщини, а передусім вістки з нашого організаційного життя. Все це ми могли здійснювати завдяки жертовності наших відділів, добродіїв та читачів. Ми Віримо, що і надалі, так як і в минулому, Ви підтримуватимете наш журнал своїми щедрими пожертвами.

Бо хоч ми розкинені по різних країнах і континентах, нас об'єднує Любов до Рідної Землі, до нашої Батьківщини.

Зі Святами Різдва Христового і Нового Року вітаємо Вас і бажаємо радісних свят, кріпкого здоров'я та успіхів у всіх Ваших починках.

Христос Народився!

Марія Дупляк, редактор

РІЗДВЯНІ ТРАДИЦІЇ НА ЗАХІДНІЙ ЛЕМКІВЩИНІ

Різдвяні свята на Лемківщині відзначались дуже броночисто. Святам передував 40-денний пост. Час посту, т. зв. пилипівка, кінчався Великим — Святым вечором. Цього дня ніхто не їв нічого вареного, а лише усі споживали дуже мало сухих і пісних страв.

Господині варили вечерю, яка складалась з дванадцяти страв. Дівчата вбирали ялинку, а хлопці підготували корм для худоби, зносили до хати предмети і знаряддя: чересло, косу, сокиру, ланцюг та інше. В давніших часах люди клали під стіл цілий плуг. Предмети ці мали приносити щастя в новому році і мали не псуватися під час користування ними.

Коли надворі темніло, господар з синами йшли давати худобі добру пашу, щоб домашні тварини нічого поганого про господаря не казали тоді, коли господарі будуть вечеряти. Після накормлення худоби чоловіки приносили до хати сніп вівса і в'язку сіна. Входячи у хату, головний господар вітав усіх словами: “На щастя, на здоров'я, на то Боже народження, на tot Новий рік. Жичиме вам всім вшитого доброго, жеби родилися вам бицьки, телички як в лісі ялички, жеби сте били здорови і весели, як в небі ангели. Христос Рождається!” А зібрани в хаті відповідали: “Славите Його, а одколь ви приходите?” — “Зі всходу, де народився сам Бог”, — відповів господар. Після цього привітання розкладали сіно на лавках, а сніп збіжжя на столі. Застелювали гарним білим обrusом (деякі вишиваним) і на цьому столі вечеряли.

Коли появлялася перша зірка на небі, всі йшли митися на річку до вирубаного в льоді, т. зв. прорубу. Всі, навіть малі діти, милися в холодній біжучій воді, на морозі, бо це мало оберігати від усяких хвороб.

Після вмивання вже за святковим столом всі спільно молилися, потім співали колядку “Рождество твоє, Христе Боже наш” і так починалась вечеря. На стіл подавали такі страви: часник, хліб, оселедці, гриби, борщ, киселицю, горох, квасолю, голубці, пироги, капусту, бобальки, кутю з медом, грушки, слив-

ки, яблука. Перед споживанням страв господар або господиня ділили всвіх просфорою — хлібцем, який приносили з церкви (свячений).

Всі страви підготовлялись з домашніми приправами, але без жиру (омости), додавали лише льняної олії, бо був це останній день пилипівки і всі постили, навіть не їли молочних страв. З кожної страви відкладали по дві ложки їжі до “диника” (дерев'яного посуду) для корів, щоб вони в наступному році добре доїлися. Під час вечері господар частував дорослих домашнім вином, а молодь і дітей компотом.

Після вечері хлопці, які мали пасти худобу в наступному році, збирали всі ложки і в'язали разом та клали на столі біля снопа або сіна. Мало це означати, що худоба буде пастися добре і не буде губитися.

Сусіди і рідня часто вечеряли разом, по черзі в кожній хаті. В останньому домі гості вже не могли багато з'сти, тому багато їжі залишалося. З усіх страв обов'язково мусили залишитися “бобальки”, бо дівчата на них ворожили — після вечері давали їх котам. Якщо дівчина дала котові “бобальок”, а кіт його з'їв — то вона в наступному році мала вийти заміж. А якщо “бобальок” залишався недоторканим — то ця дівчина мала ще далі бути самотньою. Якщо кіт погриз “бобальок” і не з'їв цілого — мало це означати, що цю дівчину хлопець покине.

Цього вечора люди йшли спати пізно, довго-довго колядували і дуже тішилися Різдвяними святами.

7 січня був першим і найважливішим днем свят. Люди ранком йшли до церкви, а коли верталися, то не бралися за жодну роботу, навіть хату не прибирали, не варили їсти, бо споживали те, що залишалось з вечері, не ходили в гості, бо було це велике свято. В цей день ходили по хатах тільки “повазники”. Першу особу, яка зайшла до хати цього дня, вважали “повазником”. Цей “повазник” мав принести в наступному році щастя, або нещастя. Якщо “повазник” приходив здалека та був молодий, веселій, енергійний і чесний, то мав принести ба-

гато добра і щастя в наступному році. "Повазники" поздоровляли, бажали всього доброго господарям. Його треба було обов'язково пристити і чимось обдарувати, переважно грішми і маленьким хлібцем, званим також "повазником", спеціально спеченим для нього — першого гостя Різдвяних свят.

На другий день свят, тобто 8 січня, ще перед світанком, дівчата замітали хату і виносили сміття і "тукали". З якої сторони відбився голос, то з цієї мав прийти її майбутній чоловік. В тому ж часі господарі крутили з сіна перевесла і ними в саду обкручували овочеві дерева, щоб ці перевесла оберігали їх від шкідників. Розстелену на столі немолочену солому в'язали у великий сніп — "околоток", який ставили на лавку, в куті, за столом. Той сніп стояв там аж до Йордану — 19 січня.

Другого і третього дня свят, 8 і 9 січня, ходили по хатах колядники — "царі". Був це своєрідний рухомий театр. Його учасники дуже вміло і з хистом грали свої ролі. Їх охоче всі приймали і дуже раділи з їхньої своєрідної вистави. У своєму складі вони обов'язково мали "жіда", який збирав гроші, призначені потім на якусь громадську ціль, переважно на ремонт пам'яткової церковці.

Від Різдвяних свят до Богоявлення по хатах ходили різного віку хлопці, що колядували. Одні зі звіздою, другі з вертепом, інші тільки з мішком, до якого господарі всипували по мисочці зерна за їхню коляду. Бувало і так, що одного дня в хату заходило по кілька груп колядників.

18 січня — другий Святий вечір. Тоді ходили колядники, звані "щедраками". Були це старші хлопці. Вони роздавали "ліски" з ліщини і щедрували. Ці ліски господар старанно зберігав аж до наступного року Щедрого вечора.

На другий день, 19 січня, на т. зв. "Видовчи", або Йордан, чи Водохреце, після Богослужіння всі люди брали участь у свяченні води на річці. Ішла ціла проща з хоругвями, хрестом і євангелією та свічками-трійками. До свячення води треба було приготувати відповідне місце. На середині ріки вирубано велику брилу льоду. З неї робили хрест і ставили його над прорубом, де була святиметься

воду в річці.

Після свячення люди набирали воду у різний посуд і приносили до хат. Наливали до пляшок і вона служила для різних нагод як свячена вода. Була вона ліком від різних хвороб і для того, щоб відігнати злого духа, чародія та злих людей. Свячена вода служила, передувсім, для посвячення новопоставленої хати; нею священик кропив хату, коли ходив після коляди та служила для різного роду свячень.

Від Різдвяних свят до Йордану в села не організували жодних гучних забав ані весіль. Цей час був призначений Божій шані. У цей час і священики не вінчали подружжя. Всі гучні забави відбувалися щойно після Йордану.

РІЗДВЯНА ВІНШІВКА

В щасливу пору,
В ясну годину,
Зійшлися до двору
Уся родина.

Столи кленові,
Сеіча палає,
Щастя, любові,
Усім бажаєм!

Добра на ниві,
Пошани в хаті,
Будьте щасливі,
Й все багаті.

Бажаєм спільно
Різдва діждати,
За край наші вільний
Чари підняті.

Хай веселиться
Наша родина,
Хай нам святиться
Вільна Україна!

Василь Хомик

ОЛЕКСА МИШАНИЧ

Доктор філологічних наук

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка Академії наук України. Київ

ПОЛІТИЧНЕ РУСИНСТВО І ЩО ЗА НИМ?

(Доповідь виголошена на Світовому Конгресі Лемків у Львові, 9 жовтня 1993 р.)

(Закінчення)

Тепер поставимо одне цілком законо-
мірне підсумкове питання: кому й для чого
вигідне політичне русинство? На нього вже
частково дано відповідь.

Політичне русинство вигідне і потрібне
насамперед Москві, імперські апетити якої не
дозволяють їй відмовитися від панування над
східними слов'янами — українцями й білоруса-
ми і відчутної присутності у Центральній Евро-
пі. Після розвалу імперії зла, Москва через
Закарпаття прорубує собі вікна і коридори в
Європу, які потрібні для розпродажу багатств,
награбованих десятиліттями тоталітарною сис-
темою. Через Закарпаття прокладено три заліз-
ничні і чотири шосейні шляхи, які зв'язують
колишній СРСР з Європою. Тут проходять кіль-
ка трансевропейських електроліній, нафтопро-
води, та газопроводи які належать Росії. Ось за
ці комунікації і бореться Москва, створивши тут
свое русинське лобі. Весною 1993 року Україна
передала в аренду на 50 років московській фірмі
“Деловой мир” чопську митницю, створивши тут
тут вільну митну зону. Москва, отже, зацікав-
лена, щоб на Закарпатті не було єдиного українського народу, а були слуги при великій доро-
зі. Колишня імперія надійно укріплює тут свої
західні ворота, використовуючи для цього міс-
цевих сепаратистів, засліплених ненавистю до
України. Політичні русини надійно зблокували-
ся з “рускоязычним населенням”, підриваючи
економічну і державну незалежність України.

Політичне русинство вигідне Угорщині,
бо через нього ведеться активна агітація за по-
вернення історичних земель до корони св. Сте-
фана. На Закарпатті розпочато агресивну угорську ідеологічну окупацію: від встановлення
пам'ятників угорським діячам і вивішування
угорських прапорів на державних установах у
місцях проживання угорців до демонстративно-
го і самовільного перейменування Ужгороду на

Унгвар у засобах угорської масової інформації і
навіть у написах на автобусах. Усе частіше чу-
ються голоси про “лінію Арпада” в Карпатах.
Створення Карпатського Еврорегіону цілком
підпорядковане інтересам Угорщини і націлене
тільки на Закарпаття як історичну територію
Угорщини. Політичні русини при потуренні
місцевої влади провокують конфронтацію між
українським і угорським населенням, кидаючи у
всьому тінь на Україну.

Варто нагадати, що саме в Угорщині ви-
звіла ідея нового русинського народу на Закар-
патті. Угорські вчені, а серед них і змадяризо-
вані професори-русини А. Годинка, О. Бонкало
і Г. Стрипський, ще на початку ХХ ст. вит-
ворили міф про закарпатських русинів як окре-
мий народ, вірний угорській короні і далекий від
галицьких русинів і східних українців. Цей міф
повторюється тепер з посиланням на автори-
тети угорських шовіністів. В Угорщині діють
окремо культурно-освітні товариства русинів і
українців.Автохтонних русинів і українців в
Угорщині нема, це переважно новітня еміграція
із Закарпаття й України. Єдине село Комлошка
у північно-східній Угорщині ще зберігає свій
руський менталітет, але офіційно визнане сло-
вацьким, школярі вивчають тут словацьку мову.
Угорщина нині найбільше претендує на Закар-
паття, якщо не у повному складі, то бодай на ту
частину, яка була віддана їй у 1938 р. за Віден-
ським арбітражем.

Імпонує політичне русинство і певним
силам у Словаччині. Словачський уряд і Міні-
стерство культури Словаччини повністю під-
тримують і субсидують антиукраїнську діяль-
ність “Русинської оброди”. Офіційний розподіл
словачьких українців на русинів і українців,
сприяння їхній конфронтації веде до активного
пословачення як русинів, так і українців. Великі
здобутки української культури у Східній Сло-

ЗВЕРНЕННЯ СВІТОВОГО КОНГРЕСУ УКРАЇНЦІВ ПРО СВЯТКУВАННЯ 2000-ГО РОКУ

“Так бо Бог полюбив світ, що дав Сина Свого Однородженого, щоб кожен, хто вірує в Нього, не загинув, але мав життя вічне”

Євангеліє Св. Іvana 3,16

Апостол Андрій Первозваний поставив хрест на Київських горах і світло Християнства оповило Україну. Уесь світ тепер готується величаво відзначити цей епохальний ювілей приходу Спасителя як і початок нового, третього тисячоліття.

Світовий Конгрес Українців на порозі 2000 року звертається до всіх краївих управ, до всіх складових організацій СКУ і до українців по цілому світі гідно і з великим духовим піднесенням відзначити 2000-ий ювілей Різдва Ісуса Христа і початок нової доби нашого буття. Світовий Конгрес крокує

“З ХРИСТОМ І ТРИЗУБОМ У НОВЕ ТИСЯЧОЛІТТЯ”.

Ми вдячні Синові Божому, що Він допоміг здобути вільну, незалежну Україну. Молимо, щоб Віл наділив українському народові сили та витривалості, щоб жертвою та послідовною працею розбудувати українську незалежну демократичну державу з людиною духовно віруючою, високо моральною, національно свідомою і гордою свого походження і за свою культурну спадщину.

Ці святкування перше і найголовніше мають відбутися в наших душах, в наших родинах і в наших домах. Вони допоможуть нам злагодити велич впливу християнства на наше життя, на нашу культуру і нашу майбутність і створять нову візію кращого майбутнього для України і українців по цілому світі.

Віримо, що **“З ХРИСТОМ І ТРИЗУБОМ”** наш народ отримає щасливе майбутнє **В НОВОМУ ТИСЯЧОЛІТТІ**.

За Світовий Конгрес Українців

Аскольд Лозинський
Президент

Віктор Педенко
Генеральний секретар

ваччині, надбання красного письменства, наукові досліди українознавчої проблематики мають нині тенденцію до згортання і занепаду. Недружелюбні до України сили у Словаччині підтримують політичне русинство на Закарпатті, через засоби масової інформації створюють викривлений образ міжнаціональних відносин і життя в цьому краї. Важко сказати, чим керуються ці кола сусідньої і близької України малої держави.

У Словаччині є здорові сили, які протистоять “Русинській оброді”, сприяють активізації культурно-національного життя українців-русинів Словаччини. Це — “Союз українців-русинів Чехії і Словаччини”, “Товариство ім. О.

Духновича”, “Кординаційна рада організацій русинів-українців Словаччини”.

Другий світовий конгрес русинів у Кричиці (травень 1993 р.) показав, що у Польщі теж є сили, які підтримують політичне русинство, ставляться з великим упередженням до України, намагаючись створити із лемків новий народ і кодифікувати говор лемків як нову літературну мову.

Доля лемків у Польщі драматична. Вони були примусово розсіяні по території всієї країни. Очевидно, що за цю антилюдську акцію у них залишилася образа і на Україну, та нині вже достеменно знаємо, хто здійснював операцію “Вісла”.

Як етнічна група, лемки у Польщі заслуговують на пильну увагу своєю самобутньою народною матеріальною і духовною культурою, коріння якої — в загальноукраїнській культурі. Дуже сумнівною виглядає затія створити із лемків новий народ та ще й на антиукраїнській основі. "Стоваришення лемків" може відіграти позитивну роль у збереженні їхньої самобутності, але політичне забарвлення діяльності цього товариства зведе нанівець усі його, навіть добрі, наміри. Такий напрям діяльності "Стоваришення лемків" вигідний тим силам, які хочуть асимілювати лемків, скориставшись із їхнього розсіяння. Політичне русинство веде до цього, бо відриває лемків від їхнього державного народу, творить міф про їхню нібито окремішність.

Як бачимо, політичне русинство розробило один прямоліній і примітивний модель творення нового русинського народу, до речі — не нову. Цього моделю нового народу не створиш. Відірвані від свого державного народу, такі етнічні групи, проживаючи в різних державних організмах, будуть позбавлені допомоги і впливу своєї метрополії і неминуче загинуть. За них не буде кому заступитися, а ті державні народи, серед яких вони живуть, не будуть зацікавлені підтримувати людей без роду й племені. Всім українцям-русинам колишньої Австрії і Угорщини, які нині живуть в Україні й поза Україною, національне існування гарантоване тільки у взаєминах з Україною. Інакше — вони розчиняться в чужому морі.

Політичне русинство чинить великий злочин перед своїм народом, бо свідомо нав'язує йому національний модель, що веде не до культурно-національного відродження, а до загибелі. Диктується така політика світовими силами зла, ненавистю до України, бажанням послабити її, не дати утвердитися її державності.

Насправді ж політичне русинство не зупинить процес державотворення в Україні. Воно тільки на якийсь час загальмує природний процес національної самоідентифікації тих колишніх етнічних русинів, які з певних історичних причин не стали народом. Для України це не є трагедією. У науковій літературі все частіше вживаються цілком правомірні терміни

"Україна—Русь", "українсько-руський". На нещодавно проведений в Ужгороді міжнародній науковій конференції "Культура Українських Карпат: традиції і сучасність" всі учасники підтвердили правомірність уживання давніх назв русин, руський, які в історичному та регіональному контексті відповідають сучасним називам українець, український. Та справа не в термінології. Образом ворога для політичного русинства є Українська держава і проти неї воно веде нещадну війну. Про це треба говорити одверто, а не тішитися, що все наше населення одностайно привітало появу нової держави України.

Політичне русинство не має майбутнього. Його паразитування на народному русинстві, прихильності місцевого корінного населення до своїх давніх традиційних самоназв — "русини", "рускаки", "руський" — закінчилося. Воно згорнуло мальовану декорацію, якою довго прикривалося і показало свої справжні наміри. Вичерпується і підтримка його антидержавної, антиукраїнської діяльності тими силами, які не сприйняли розвалу колишньої тюрми народів — СРСР і виникнення нової незалежної держави України. Всі дальші події навколо цього "русинського шоу" будуть залежати від стабілізації політичного та економічного життя в Україні наступних етапів її державотворення. Нема сумніву, що в цей доленоносний для України час всі українці і русини Карпатського регіону, на етнічному рівні — гуцули, бойки, верховинці, лемки, долиняни, крайняки, шаришаки, юляхи та ін. — зуміють відрізити політиканство від справжнього вболівання за збереження самобутнього характеру культури корінного населення Українських Карпат і не дадуть силам світового зла розтягнути себе по окремих загумінках, відрівнати від матері — України, зректися своєї історії, мови, віри і культури.

Україна — одна і тільки у її складі чи за її підтримкою ми, колишні русини, станемо народом, утвердимося як світова нація українців.

ОТАМАН УГА ОМЕЛЯН ЛЕСНЯК

Давніше я прочитав коротку статтю Володимира Лесняка в "Лемківському календарі на 1965 рік" про отамана Української Галицької Армії (УГА) Омеляна Лесняка, якого батько Іван Лесняк походив із села Красна, повіт Кросно, Лемківщина. Щоб найбільш мене зацікавило з його біографічних даних є те, що син цього лемка-отамана УГА, очолював делегацію на переговорах з командою Добровольчої армії генерала А. Денікіна кінцем 1919 р., тобто 80 років тому. Після пошуків за матеріалами про Омеляна Лесняка мені пощастило знайти багато написаних статей із згадкою про отамана, але читачеві журнала "Лемківщина", хочу насвітлити історію тільки з цього епізоду, коли дійсно він був призначений очолити групу старшин УГА для переведення переговорів із комендантом денікінських військових частин генералом Слащовим.

Сталася ця подія під час українсько-московської війни. 26 вересня 1919 р. багаточисленна армія Денікіна зірвала перемир'я з армією України і почала з нею нову війну. Головний отаман Симон Петлюра видав маніфест про війну з денікінцями. Останніми зусиллями йшов бій майже стотисячної української армії, яка складалася з численних дивізій УГА, Запорізького війська, Українських Січових Стрільців та Наддніпрянської армії. Але на допомогу ворогам — "білим" москалям і більшовикам — у цій війні виявився важливий для них союзник — тиф. Стан усієї армії, а передусім УГА під проводом генерала Мирона Тарнавського, раптово погрішився. Від гострих інфекційних захворювань гинули старшини і сирільці цілими масами. Тисячі й тисячі хворих вмирало і їхня численність в армії з дня на день меншалася. Переважно галицькому воїнові прийшлося воювати з москалями без відпочинку вже повний рік, часто голодному і без жодної допомоги. Ліків ні лікарів не було, бо вони вичерпалися, а воювати вояцтву в УГА одними і тими ж самими засобами прийшлося проти раз-у-раз нових ворогів. Натомість, московській армії ген. Дені-

кіна, помагала Англія й Антанта як харчами, так і збрією.

Наприкінці вересня Начальна Команда (НК) УГА у Вінниці рішила за всяку ціну вдергати при житті цілість армії. Негайно було братись за рішучі плянни, щоб врятувати українську державність. Вирішальні крокі Начальний Вождь УГА ген. Тарнавський піднявся зробити на власну руку. На той час, службово у Жмеринці перебував отаман Омелян Лесняк і саме його звідси покликано до табору Головної Команди. Тут він отримав такі інструкції: отаман Лесняк має, разом із сотником Осипом Левицьким і ще третім старшиною, якого призначить Команда II Корпусу, в якнайкоротшому часі перейти фронт і дістатися як галицько-український парляментар до можливо найвищої Команди Добровольчої армії ген. Денікіна. Завдання тричленної делегації буде подвійне. Отаман Лесняк має офіційно зложити протест з приводу нелюдської поведінки денікінців з воєнними полоненими і зачати переговори в справі евентуальної виміни полонених, а також почати переговори та відчути можливості заключення перемир'я українських військ УНР із командою денікінської армії. Якщо б мова дійсно йшла про взаємний договір, то отаман Лесняк мав би подати у відповідній формі загальні умови перемир'я. Письмово він отримав написаний текст ген. Тарнавським з уповноваженням для ведення переговорів в справі тільки виміни полонених.

25 жовтня до Остолопова, де перебувала Команда II Корпусу, приїхав отаман Лесняк і тут йому призначено третього старшину сотника Гриця Курицу. В той же день трійка старшин вже пробувала перейти фронт, але через вороже обстрілювання, вони перейшли фронт на іншому відтинку, і то аж через 6 днів пізніше, тобто 31 жовтня.

Тим часом в Команді УГА у Вінниці відбулася воєнна нарада в присутності отамана Петлюри, уповноваженого диктатора Євгена Петрушевича, ген. Тарнавського, ген. Густава Ціріци, полк. Альфреда Шаманенка та багато

ЛЕМКОВИНО-ВЕРХОВИНО!

Ой, чому ж ви почорніли
Карпатські гори,
Ой, чому є ви затужили
Наче чайки в морі?

Чом сумуеш Верховино
З вершини до долу,
Чому в'янеш полонино
У краю своїому?

Чом ліси твої гонорні
Не шумлять піснями,
Чому лемки, так проворні,
Не спішать стежками?

До осель своїх в долині,
До родин коханих,
Чому тиша, мов в могилі
У краях їм знаних?

Чи ж не тому, що спустіло
В твоїй Лемковині,
Як на весь світ зашуміло
Горе в Україні.

З Верховини всіх зігнали,
З тих земель прадавніх,
У вагони заштовхали,
Мов рабів нещасних.

І повезли в світ за очі
У краї безполі,
Поселили серед ночі
У чужі оселі.

Ой, не має тут смерічок,
Як у ріднім Краю,
І не чути гірських річок
В зеленім розмаю!...

Мирослав Романів-Коровинецький

Keitenn, 1997 p.

інших комендантів українських армій. На кінець нарад було повідомлено усіх присутніх про доконану висилку місії отамана Лесняка, яка б мала незадовго повернутися з відповідю від дінікінців. І дійсно, переговори на станції Зятківці, де перебував російський комітентний комендант денікінської групи генерал-майор Слащов, відбулися 1 листопада.

На підставі заслуханих ним пропозицій з боку отамана Лесняка він телеграфічно радився з ген. Деніком. Отримавши відповіді з Таганрогу ген. Слащов все переповів отаману Лесняку і передав йому листа. З п'ятьма головними вимогами повернулась делегація отамана Лесняка, яка принесла з собою документ про триденний мир між обома ворогуючими арміями. Проект генералів Денікіна і Слащова вимагав "перехід УГА під московську руку; армія Денікіна займається опікою над хворими в рядах УГА і, що військо УГА повинно пересунутись з фронту на відпочинок; до вищих штабів УГА буде призначено російські контрольні органи і відповідь Начальної Команди УГА буде очіку-

вана найпізніше до півночі 3 листопада". Місія отамана Лесняка повернулася з переговорів щойно 2 листопада, а ввечорі того ж дня склала свій звіт до штабу УГА. Після завершення зустрічі обох сторін Начальна Команда зателефонувала до ген. Слащова і дала йому згоду на дальші переговори, лише щоб він продовжив реченець перемир'я, бо вона повинна порозумітися зі своїм урядом. На фронті справді панував п'ятиденний спокій.

4 листопада у Жмеринці зійшлася воєнна і державна ради, очолювані Головним отаманом С. Петлюрою, які винесли одне рішення: ведення дальших переговорів з Денікіном. Та жаль, Начальний Вождь Галицької Армії особисто на цю нараду непоїхав, бо відчував, що нарада може затягти УГА в небажаний бій.

5 листопада вдруге запланована делегація в складі отамана Лесняка, сот. Левицького й отамана Генерального штабу Альфонса Єрле вийшла на дальші переговори до ген. Слащова. На цій самій станції вже чекав сам генерал із головним командантом фронту ген. Шіллінгом.

ЗВЕРНЕННЯ КОМІСІЇ ЛЮДСЬКИХ І ГРОМАДЯНСЬКИХ ПРАВ СВІТОВОГО КОНГРЕСУ УКРАЇНЦІВ

Завданнями Комісії Людських і Громадянських Прав Світового Конгресу Українців є стежити за випадками порушення культурних і національних прав українських меншин, які проживають у різних країнах світу. Правдоподібно найбільш яскравим прикладом дискримінації проти українського населення це те, як його трактують в Російській Федерації, де немає українських шкіл, фінансованих державою, хоча закон Росії про національні меншини гарантує державну фінансову підтримку освіти української національної меншини. Це в противагу тому, що в Україні є приблизно три тисячі російськомовних школ, фінансованих державою. В Росії теж дискримінують проти українських церков, прикладом чого є те, що єдиний Собор Української Православної Церкви Київського Патріярхату у місті Ногінську був відібраний Російською Православною Церквою Московського Патріярхату з підтримкою державних владей. На жаль, не країна ситуація у Польщі, хоча зовнішньо уряд Польщі має позитивне відношення до держави України. По сьогоднішній день Сейм Польщі не осудив горевісну Акцію "Вісла" та не віддав під суд відповідальних за цей злочин. По сьогодні немає відшкодування чи повернення землі та маєтків жертвам та їх нащадкам. Далеко не всі храми повернені Українській Церкві.

В 2000 році Комісія присвятить особливу увагу становищу українських національних меншин в Російській Федерації та Польщі. Комісія збере відповідну документацію та розпочне акцію безпосередньо з урядами цих держав, а також на міжнародних форумах. Хоча тяжко передбачити результати такої праці, однак нам потрібно домагатися того, щоб українська національна меншина в Російській Федерації мала подібні права, які має російська національна меншина в Україні. Нам потрібно домагатися, щоб Сейм Польщі врешті засудив злочинну Акцію "Вісла" та створив механізм повернення та відшкодування втраченого майна потерпілим та їх нащадкам і запевнив можливість повернення на прадідівські землі тим, хто бажає.

Праця Комісії не може бути ефективною без підтримки українців. Тому ми звертаємося до української громади, зокрема в США, Канаді, Австралії та Західній Європі допомогти своїми щедрими пожертвами. В Канаді просимо пересилати пожертви до Ukrainian World Foundation, 295 College Street 3rd fl., Toronto, Ontario M5T 1S2, а в США через UCCA, 203 Second Avenue, New York, NY 10003. Пожертви можна відтягнути від податків.

Аскольд Лозинський
Президент СКУ

Юрко Даревич
Голова КЛГП СКУ

Тим часом після повороту із нарад у Жмеринці диктатор Петрушевич й отаман Петлюра, взяли під увагу адресований для них непокірний лист ген. Тарнавського. З того приводу вони усунули його особисто і його шефа штабу ген. А. Шаманека з їх дотеперішніх становищ, і на їхнє місце призначили полк. Осипа Микитку і полк. Густава Ціріцу. 7 листопада делегація отамана Лесняка, разом з трьома старшинами денкінської армії, перейшла фронт і по дорозі до Винниці вона заявила, що туди прибуде на наступний день. Після її повернення й обговорення з новими членами у Начальній Команді УГА, було прийнято "протокол перемир'я", під яким був підпис і отамана Лесняка.

Але 8 листопада генерали Микита і Ціріца влаштували зустріч, в якій взяли участь

sam Є. Петрушевич, С. Петлюра та інші члени уряду, як Іссак Мазепа і ген. Іван Макаренко. Під час цих нарад звіт ген. Ціріца, а особливо представлення "затківського протоколу", незвичайно схвилювали Головного Отамана і під його натиском ухвалено на нарадах Державної Ради арештувати всіх осіб, які ухвалили протокол і негайно розпочати проти них судову справу за зраду. У документі арештування було додано прізвища ген. Тарнавського і полк. Шаманека. Судова розправа розпочалася у великий залі окружного суду у Винниці 11 листопада і тривала три дні. Після зізнавань кожного з обвинувачених (отаман Лесняк був третій у черзі) Полевий суд НК УГА одноголосно всіх звільнив від усякої провини і кари.

ВАСИЛЬ ВАСИЛІВ

ІРИНА НЕВИЦЬКА (1886-1965): ПІОНЕРКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ ЗА КАРПАТАМИ

(Продовження)

РЕВОЛЮЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОМЕЛЯНА НЕВИЦЬКОГО

Омелян Невицький у співпраці з Михайлом Михаличем і М. Вісом з Ор'ябини (село на Старолюбовнянщині), учителем М. Хром'яком, Завадським і д-ром Торонським скликають до Старої Любовні велике народне віче, на якім делегати місцевих революційних рад засновують 8 листопада 1918 року Революційну Раду, яка прийняла назву Руська Народна Рада. Вона винесла рішення відірвати Угорську Русь від Угорщини і приєднати до України, яка тоді щойно оформилася за Карпатами як Західно-Українська Народна Республіка. Дата 8 листопада 1918 року є історична для розвитку українського руху за Карпатами, який мав за ціль об'єднання всіх українських земель в одній державі. Згодом діяльність Руської Народної Ради поширилася на все Закарпаття. Омелян Невицький та інші активісти роз'їжджають по селах, організують збори і ведуть інтенсивну національно усвідомлючу роботу. Вони видають обіжники, в яких вияснюють, що русини по обох боках Карпат — це той самий народ.

Московофіли, побачивши діяльність Омеляна Невицького та його співробітників, затривожилися. Антін Бескид і галицькі московофіли — Качмарик і Висоцький, скликали своїх прихильників на з'їзд до Кошиць, які на засіданні Карпатського Народного Совету в день Різдва 7 січня 1919 року прийняли рішення приєднати Угорську Русь до Чехо-Словаччини. Чехи тільки цього чекали і поробили заходи, щоб цю вимогу здійснити.

На противагу рішенням Карпатського Народного Совету, Омелян Невицький скликає збори Руської Народної Ради 31 січня 1919 року, де виголошує обширну доповідь про політичну ситуацію на Закарпатті. Він покликається на рішення місцевих зборів у Бардієві, 27 листопада 1918 року; у Свиднику, 29 листопада 1918 року; у Стропкові, 30 листопада 1918 року; у

Меджилябірцях, 2 грудня 1918 року; у Гуменому, 3 грудня 1918 року і на східному Закарпатті у Мармарош-Сиготі, 18 грудня 1918 року і в Хусті, 21 січня 1919 року. На всіх цих зборах висловлено волю народу про приєднання Закарпаття до України*. Федір Ковач, підготувавши доповідь, користувався книжкою “Державні намагання прикарпатської України”, яка вийшла у Відні в 1924 році. Автором цієї книжки є Ортоскої (псевдонім Миколи Творида). Омелян Невицький їздив у листопаді 1918 року з Й. Хром'яком до Галичини на переговори з урядом Західно-Української Народної Республіки і представниками галицької Української Народної Ради. Є відомо, ЗУНР в ті часи мала багато клопотів, війну з поляками і повоєнний хаос, тому не могла здійснити вимоги Старолюбовнянської Руської Народної Ради про фактичне приєднання Закарпаття до України.

Щоб не допустити до об'єднання Угорської Руси з Україною, прихильники Антона Бескида вислали меморандум до президента США Вудрофа Вільсона, заявляючи, що Карпатський Народний Совет, як виразник волі руського народу, який живе в колишній північній Угорщині, заявляється за приєднання до Чехо-Словаччини. Оригінал цього документу написаний російською мовою. У ньому читаємо: “Сепаратизм українських політиків уважаємо явищем тимчасовим, антислов'янським, антикультурним й антисоціальним, плодом австро-угорського імперіалізму. Заявляємо всьому культурному світові, що з сьогоднішнього дня ми себе уважаємо автономною руською частиною Чехо-Словачької Республіки”.

Чехи негайно скористали з цього меморандуму й на Мировій конференції в Парижі представили його як доказ самовизначення ру-

* З доповіді Федора Ковача на науковому семінарі в Удолі в пошану Ірини Невицької, 30 листопада 1996 року.

синів Угорщини і виявлення волі руського народу. Українській орієнтації на Пряшівщині та на Закарпатті завдано нищівного удару. Можна додати, що Пряшівщина покутує до сьогодні за помилки тодішніх московофільських лідерів. Її відлучили від Закарпаття і вона не входить нині у склад України. Спадкоємці Антона Бескида, політичні русини, зорганізовані в Руській Оброді, ведуть свою антиукраїнську діяльність за сприянням і матеріальною підтримкою уряду незалежної Словаччини.

* * *

Читачі пригадують з першої частини статті, що о. Омелян Невицький залишив назавжди свою сім'ю в 1921 році, емігрував до США і прожив там до смерті. Д-р Федір Ковач, кандидат наук, який мав доповідь на науковому семінарі про Уdalський період життя письменниці та її чоловіка, припускає, що вирішальними до цього кроку були політичні причини. Чеський уряд не хотів простити Невицькому створення Старолюбовнянської Народної Ради, яка заявила за приєднанням Угорської Руси до України (ЗУНР) і за широку освідомлюючу проукраїнську кампанію, що слідувала. Вороже ставилися до Невицького впливові московофіли і мадярони та тодішній греко-католицький церковний провід. Для о. Невицького, переконаного українця, не було місця на Пряшівщині. Ірина Невицька залишилася сама зі шістма дітьми: Миколою, нар. 1910 року; Єлісаветою, нар. 1908 року; Павлом, нар. 1906 року; Володимиром, нар. 1919 року; Діонізієм, нар. 1904 року й Мартою, нар. 1914 року. Обставини їхньої розлуки не є ще належно вивчені та вимагають дальших досліджень.

У 20-ті й 30-ті роки Ірина Невицька жила в Пряшеві, а при кінці 30-их років, в часи становлення автономної Карпатської України — в Ужгороді. В Пряшеві вона розгорнула широку публіцистичну і громадську діяльність. Редактувала перший український (україномовний) часопис на Пряшівщині “Голос Народа”, писала статті, передовсім на національно-культурні та мовні питання. Вона була співосновником “Просвіти” в Пряшеві та очолила Союз Руських Жінок. Невицька зорганізувала першу політичну партію Українське Національне

ЩЕ РАЗ ВІДЧУТИ

(Під Різдво)

О, де ж знайти нам справжній чар Різдва?
Цей, що ділили ми в дитинстві там...
Різдво, яке пост колись назвав:
Цілющий, рідний, запашний бальзам.

Знайти його вже нам не доведеться,
Бо відлетіло дитинство на все!
Лиш залишило віру, що з небес
Наш Бог Предвічний нарід свій спасе.

Розплилось все, неначе сивий дим,
В пошуках долі, за земним добром...
О, як щорічно я тужу за тим:
Цілющим, рідним, запашним Різдвом!

Хай “Небо й земля” — коляда тих днів
І “Нова радість” і “Чудна звізда”
Нам подарують предків наших спів
Ше раз відчути справжній чар Різдва!

Ярина Зоряна

Об'єднання, яка висувала українських жінок в кандидати на послів до парламенту.

У Ужгороді, як член Народної Ради, Невицька виконала значну політичну роботу для підготовки проголошення в 1938 році автономної Карпатоукраїнської Республіки. Це були надзвичайні часи державного будівництва, національного піднесення й ентузіазму. Після упадку Карпатської України, Невицька повернулася до Пряшева. Словацький уряд Йосифа Тіса особливо неприхильно ставився до русинів-українців. Ірина Невицька була тернем в оді словацьких націоналістів зі Словацької Ліги.

Після 1945 року комуністичний режим виключив Невицьку з процесу національного відродження й українізації Пряшівщини. Померла вона забута всіми, навіть побратимами, українськими письменниками, 21 листопада 1965 року. Щойно тоді, керівництво філії українських письменників у Пряшеві пригадало Ірину Невицьку і на засіданні повідомило своїх членів про її смерть. Молодші вперше довідалися про її існування. Майже всі присутні на засіданні пішли на похорон. Декому зі старших, які її знали з довоєнних часів, було прикро, що

за її життя вони боялися підійти до неї, подати їй руку і віддати їй належну пошану. Тоді письменницька організація рішила посмертно видати повість Невицької для молоді "Матій Куколка" (Пряшів 1968 року) під редакцією Федора Іванчова.

З тих скінчних відомостей, про Ірину Й Омелянія Невицьких, на жаль, не маємо ясного образу про тих діячів. Часи, в яких вони жили, були революційними, складними та переломовими для закарпатських і всіх українців. Діяльність Невицьких і перепони, які вони зустрічали, потребують докладного дослідження. Вони були ключовими особистостями раннього періоду національного відродження Пряшівщини і Закарпаття. Спробу насвітлити цю добу і ролю Невицьких в процесі самоусвідомлення і самовизначення закарпатських русинів, зроблено на науковому семінарі в Удолі 30 листопада 1996 року в 110-ту річницю народження Ірини Невицької. Учасники семінару видали відозву, в якій закликали до дальших дослідів, до включення творів Невицької в програму навчання в українських школах. Пропонували декламування поезій поетеси під час щорічного конкурсу художнього читання "Струни серця", який організує Союз Русинів-Українців Словачької Республіки. В селі Удолль треба створити кімнату-музей в пам'ять Ірини Невицької. Висловлено надію, що матеріали наукового семінару будуть видані в окремому збірнику.

* * *

Ірина Невицька була людиною багатьох літературних зацікавлень. Писала поезії, прозу та драматичні твори. Перші її поезії з'явилися друком перед Першою світовою війною, в будапештській "Неділі". Це була урядова газета сільського господарства Угорщини, яка виходила кількома мовами: угорською, німецькою, румунською, словацькою і руською. В ужгородській газеті "Наука", ч. 5, 1912 року надрукувала Невицька поезію "В чужині". Це був освітянський часопис для угорського народу. В цьому виданні було надруковане її прозове оповідання "Нещастя і щастя". Ірина Невицька писала вірші пісенною манeroю, наслідуючи народні пісні. Створила в той час більший вір-

шований твір-мелодраму "Сирота".

На початку літературної діяльності Ірина Невицька вживала псевдоніми Анна Новак й Анна Горняк, а також свої ініціали. В часи першої Чехо-Словачької Республіки публікувалася в 1923 році в щоденнику "Русин" і його літературному додатку "Неділя Русина". Друкувалася також в газетах "Русское слово", "Пчілка", "Наш Рідний Край", "Свобода", "Літературний Листок"; в альманасі "Трембіта" і в "Альманасі підкарпатських українських письменників". Любіця Бабота оцінила ранню поезію Ірини Невицької як слабку, у віршах якої немає гнучкості, вони аритмічні, важкі. З часом майстерність поетеси помітно зросла. Лірика Невицької була інтимна та громадська, її мотиви патріотичні й релігійні, стрічаємо теж теми дидактичні.

Ірина Невицька писала також прозою. В цьому жанрі маємо нариси, казки та байки. Найзамініші з них "Бжола і мухи", та "Сова й орел". Написала кілька повістей. Ця спадщина покищо не зібрана й належно не вивчена. Деякі твори залишаються в рукописах. Найбільший прозовий твір — історичний роман "Правда пойдila" (Пряшів, 1924 року), написаний на подібну тему як твір Генрика Сенкевіча "Quo Vadis". В романі представлениі часи римського імператора Нерона і переслідування ранніх християн. В 1929 році Невицька опублікувала збірку оповідань "Дарунок", в якій показалася добрим знавцем жіночої і дитячої психології. Чеські літературні критики позитивно оцінили прозу Невицької, особливо Антонін Гартл і Ярослав Затлоукал. Займалася Невицька також перекладами з чужих літератур. Твори Невицької перекладали на чеську та словацьку мови.

Особливу увагу треба звернути на драматичні твори. Ірина Невицька засновувала по селах драматичні гуртки, для яких писала п'єси. Її драми ставилися також на сценах Пряшева, Ужгорода та Меджилябірців. Більше знані є такі драматичні твори: "Рождественний дарунок", "Судьба", "Радості майстра Фулярдина", "Непорозуміння", "Все в порядку", "Вогонь", "Федір Корятович". Багато п'єс залишилося в рукописах. Ця значна ділянка творчості Ірини Невицької потребує солідного науч-

ЗВЕРНЕННЯ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ В АМЕРИЦІ

Як відомо, в 1947 році Польща депортувала населення Лемківщини та інших етнічних земель Закерзоння на свої західні і північні погані місця землі, щоб там його швидко спольонізувати, а на згарищах Лемківщини нищила сліди життя українців — наші церкви, каплиці, придорожні хрести та навіть цвинтарі; змінила багато сіл тощо, щоб не нагадували їй про вчинений злочин.

У свою чергу польські автори в публікаціях про Лемківщину та інші наші етнічні землі на Закерзонні писали неправду, приховуючи геноцид Польщі супроти українського автохтонного населення цих земель. На той час Україна сама була поневолена, нас ніхто не захищав. В обличчі цілковитого знищення і забуття, назріла потреба самозахисту від повної заглади. Коли на Лемківщині замовкли автомати і кулемети УПА, їх пізніше молодше покоління замінило на захист своїх прав пером. Саме з цієї причини понад 20 років тому створено Фундацію Дослідження Лемківщини.

Основним завданням Фундації була публікація книжок про Лемківщину та спонсорування видавничих проектів про Лемківщину різних авторів. Спочатку намічено зібрати 100 тисяч доларів, а відсотки з них використовувати на видавничі проекти. Сталося так, що на часі були негайні важливі потреби, які треба було фінансувати, ще поки зібрано намічену суму грошей. Зроблено багато, але й надалі існує велика потреба дальшої праці для добра Лемківщини та нашої правди і доброго українського імені. Щоб цю працю виконувати, необхідно доповнити намічений фонд до 100 тисяч доларів. Саме тому просимо, допоможіть.

Українська Держава нам не поможе. Вона сама тепер бідна. Ми ж розраховували на власні сили і дальнє мусимо числити на самих себе. Спільно, громадою, можемо зробити багато добра.

Щоб не бути голословним щодо виконаної праці, інформуємо, що Фундація досі фінансувала публікацію п'ятьох томів "Анналів", "Дерев'яну архітектуру українських Карпат" А. Вариводи, "Малу сакральну архітектуру на Лемківщині" Т. і М. Лопаткевичів, "Лемківщина в огні" М. Остромири, "Акцію Віслі" Є. Місилі (в перекладі українською мовою), "Різьбярство Лемківщини" Р. Одрехівського, "Пропам'ятна книга 1947 року" Б. Гука, брошуру "Політичний русизм на практиці" М. Мушинки та інші видання. Крім того, Фундація підтримала працю кількох науковців. Зараз є нові потреби та нові публікації.

Всіх українців доброї волі, а особливо вихідців з Лемківщини та їхніх нащадків, просимо підтримати Фундацію Дослідження Лемківщини своїми щедрими пожертвами, щоб вона могла продовжувати свою корисну працю для нашої Батьківщини. Всі пожертви на Фундацію звільнені від податку.

Пожертви висилати на адресу: **The Lemko Research Foundation, Inc., P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011**

Володимир Кікта, голова

кового опрацювання.

Цю статтю я почав писати в 1996 році до 110-літнього ювілею від народження Ірини Невицької. Переходили побутові причини і громадське навантаження. Цю річницю досить урочисто відсвяткували земляки письменниці на Пряшівщині. 30 листопада 1996 року в селі Удолі Старолюбовнянського округу, де довгі роки жили і працювали отець Омелян і Ірина Невицькі. Святкування відкрили місцевий староста Еміль Кнап і голова Ради Союзу Русинів-Українців Словачької Республіки (СРУСР) Павло Богдан. Вони відслонили пам'ятну дошку на будинку сільського уряду, на якій є портрет письменниці та напис: "В Удолі з 1909 року до 1922 рік жила і працювала українська письменниця і громадська діячка Ірина Невицька (1886-1965)".

При відкритті дошки, Іванна Пружинська декламувала, а голова СРУСР Павло Богдан виголосив урочисту доповідь, у якій підkreслив, що Ірина Невицька відстоювала соборність Українського Народу і

принадлежність до нього русинів-українців Пряшівщини. Вона віддано працювала для свого народу, гордилася його культурою. Роки в Удолі були для письменниці найбільше творчими. Тепер вона повертається до цього села, хоч тільки у формі меморіальної дошки, щоб нагадати про себе цьому та майбутнім поколінням.

Вечорі в місцевому Будинку культури відбувся святочний концерт і виставка, яку влаштував Піддуклянський Музей Українсько-Руської Культури у Свиднику. На концерті декламували Анна Ванько й Олена Боднар. З художньою програмою виступили школярі Удолської основної (початкової) школи, а старші колишні учні дали монтаж про життя і творчість Ірини Невицької, супроводжений прекрасними співами. На закінчення виступів ансамбл "Пульс" (колишній Піддуклянський український народний ансамбль) під керівництвом відомого на Пряшівщині артиста Рудольфа Смотрича.

(Далі буде)

РІЗЬБЯРІ ВОЛІ

В газеті "Поклик Сумління", яку видає "Меморіал" в Україні, ч. 36, вересень 1992 р. поміщено статтю Віри Дітчук "Різьбари Волі", яку передруковуємо нище. Названа стаття описує трагедію родини Андрусяків, а зокрема командира відтинку УПА "Чорний Ліс" "Різун-Грегота" і його дружини Євгенії.

З командиром Василем Андрусяком також пов'язана історія Лемківщини. Після закінчення Другої світової війни, Лемківщина як і решта території українського Закерзоння, що опинилися під Польщею, стала безкаршим тереном грабежів і мордерств для польських нічних банд, міліції і державного війська. Населення Лемківщини було майже безборонне. Лемківщина в той час ще не мала своїх збройних Відділів УПА, це стало дійсністю в пізнішому. Мережі ОУН-УПА також не змогли дати оборони. Вони самі були в стадії організації. Комуністичний Уряд Радянської України не тільки що не став в обороні своїх людей, але на відворот, він виконував народовбивчі пляні Москви.

Та не байдуже приглядалося нашій трагедії Головне Командування УПА, а точніше Командир Відтинку УПА "Чорний Ліс" "Різун-Грегот" Василь Андрусяк. Він в другій половині літа 1945 р. висилає з "Чорного Лісу" курінь УПА під командою курінного командира "Прута" для оборони нашого населення на Лемківщині.

Цей курінь, крім ліквідації станцій польської міліції, і спеціально тих, які вславились терором, звів кілька великих боїв з польським державним військом. Згадати хоча б села Прибшишів і Одрехув на Лемківщині.

Ми, уродженці Лемківщини клонимо наші голови перед геройством ком. відтинку УПА "Чорний Ліс" "Різун-Грегот" Василя Андрусяка, та перед тими стрільцями і старшинами УПА з Куріння "Прута", які поклали свої голови в обороні дорогої нам Лемківщини. (Подав Мирон Мицьо.)

Tільки той, хто жертвував своє здоров'я та життя за волю і добробут України, може вважати себе посправжньому щасливим. Яскравим свідченням цьому є трагічне і величне водночас життя Євгенії Андрусяк — дружини легендарного командира відтинку УПА "Чорний Ліс" на псевдо "Різун" і "Грегот".

Дивлюся на цю високу, тендітну, струнку жінку — і не вірю, що позаду у неї — сім десятків років. Її погляд — чистий та твердий, а ще — мрійливо-далекий... Бо загартувався і застиг на 40-х роках.

Вони були зовсім юними, коли впалися у підпільну ОУН. Андрусяку, наприклад, було 17 літ. А через рік за причетність до ОУН поляки його виключили з гімназії і заарештували.

Багато років Василь і Євгенія нерідко зустрічалися під час виконання різних завдань Проводу, разом мріяли про вільну Україну. Лише не було жодного слова про кохання. А сподобалася Євгенія Василеві з першого погляду, у далекому 1938-му.

Два роки відсидів Василь у тюрмі при поляках. Червоні "візволителі" у грудні 1939 теж намагалися його заарештувати. Під час облави Андрусяк вискочив через вікно, зарився в сніг, і таким чином врятував собі волю. Незабаром він перейшов кордон, дійшов до Відня. За наказом ОУН Андрусяк пройшов в Українському легіоні військовий вишкіл. На

цей час мав псевдо "Чорний".

Чи думав він коли-небудь про себе? Про власний затишок і добробут? Адже зростав у бідній сім'ї у місті Снятин. Чи боявся смерті, чи усвідомлював, якого величезного ризику потребує боротьба?

— Василь прекрасно розумів на що іде, по-іншому не міг. Його найбільшим бажанням було бачити Україну самостійною і вільною, а найвищим скарбом — була честь. У 1941 році разом з іншими українськими патріотами він проголосував самостійну Українську державу, і був від того безмірно щасливий, — пригадує дружина героя.

У липні 1943 Андрусяк сказав нареченій Євгенії: "Маю наказ ОУН організовувати загін УПА. Закінчиться війна — зустрінемося". На той час Євгенії було 24 роки. Позаду — п'ятирічна дружба з найдорожчою людиною. Коли закінчиться війна — не знав ніхто. Але вона знала: чекатиме свого Василька скільки буде треба.

14 чоловік — таким нечисельним було ядро загону. Всі — добровольці із навколошніх сіл і міст Івано-Франківщини. Після багатьох боїв, після чисельних перемог, здобувши необхідний досвід, "Різун" отримав пост командира відтинку "Чорний Ліс". До цього формування УПА входили курені "Прут", "Чорнота", "Козак". Під проводом свого талановитого і мужнього командира повстанці не раз вступали в

бій із танками, артилерією фашистів і більшовиків.

У січні 1945 року, під час важкого бою з енкаведистами, "Різуна" поранило розривними кулями. Лікоть правої руки був сильно потрощений.

Оперував "Різуна" молодий, обдарований "доктор Пастер" — студент шостого курсу Львівського медінституту. Доля покликала Олеся Зеленюка — "Пастера" зі студентської лави у ліс, щоб рятувати життя поборників самостійної України. Може тому нарекли його повстанці таким почесним псевдо.

Перед операцією "Різуна" "Пастер" хвилювався особливо, бо ж вона припала на іменини Василя. Окрім цього, мав оперуватися один з найкращих командирів УПА! Ціле військове об'єднання бореться за волю України під його орудою, а тут порозітталися кісточки... Як же їх поскладати, щоби рука працювала?

— Не я робив операцію, сам Господь Бог лікував цю людину, — сказав мені "Пастер" під час святкування 50-річчя УПА в Києві.

Зв'язкова "Уляна" перед тим з'їздила до Калуша за наркозом. "Хлороформ — вельми сильний наркоз", — міркував "Пастер", і розбавив його спиртом. А потім кілька годин складав кісточку до кісточки.

Хоча рухи правої руки "Різуна" стали обмеженими, він воював за Україну до останнього подиху.

Зустрічі з Євгенією в селі ставали все небезпечнішими. Енкаведисти іекскоти нишпорили за кожним їх кроком, підслуховували кожне слово. І ось, після семирічної дружби, у 1945 році, Василь і Євгенія — ці безмежно віддані Україні люди — одружилися. Вінчав їх священик у Чорному Лісі.

Дуже чекав Андrusяк первістка, який мав народитися з великого і чистого кохання. Тим часом по Західній Україні все ширше котилися арешти і заслання мирних жителів в Сибір. А тому дружина командира переховувалася у криївці. Повстанці з круглячків дуба змайстрували їй лавочку, а поруч лежали 12 тифозників. Милосердний Бог помилував дружину "Різуна" від будь-якої хвороби. А доводилося деколи не їсти по три дні...

ОСТАННІЙ БІЙ

Вночі тікали з рідної землі,
Обшарпані, скалічені і злі.
Крізь дим і смерть у край далекий,
Як з гнізд опалених лелеки.

І біль, і сором за нещасний люд...
«А чи не краще нам померти тут:
По крові нашій горді внуки
Підуть на подвиги і муки?!»

«Ні, не тікати, а прийняти бій
За віру предків на землі святій!»
Біля церковці рано-вранці
Останній згинув із повстанців.

Василь Хомик

20 лютого 1946 року Василь зайшов у криївку, щоб дізнатися, який стан здоров'я дружини. Його поранена рука опухла. Якось підсвідомо дружина відчуvalа, що це чи не остання їх стріча. Ще й Василь додав:

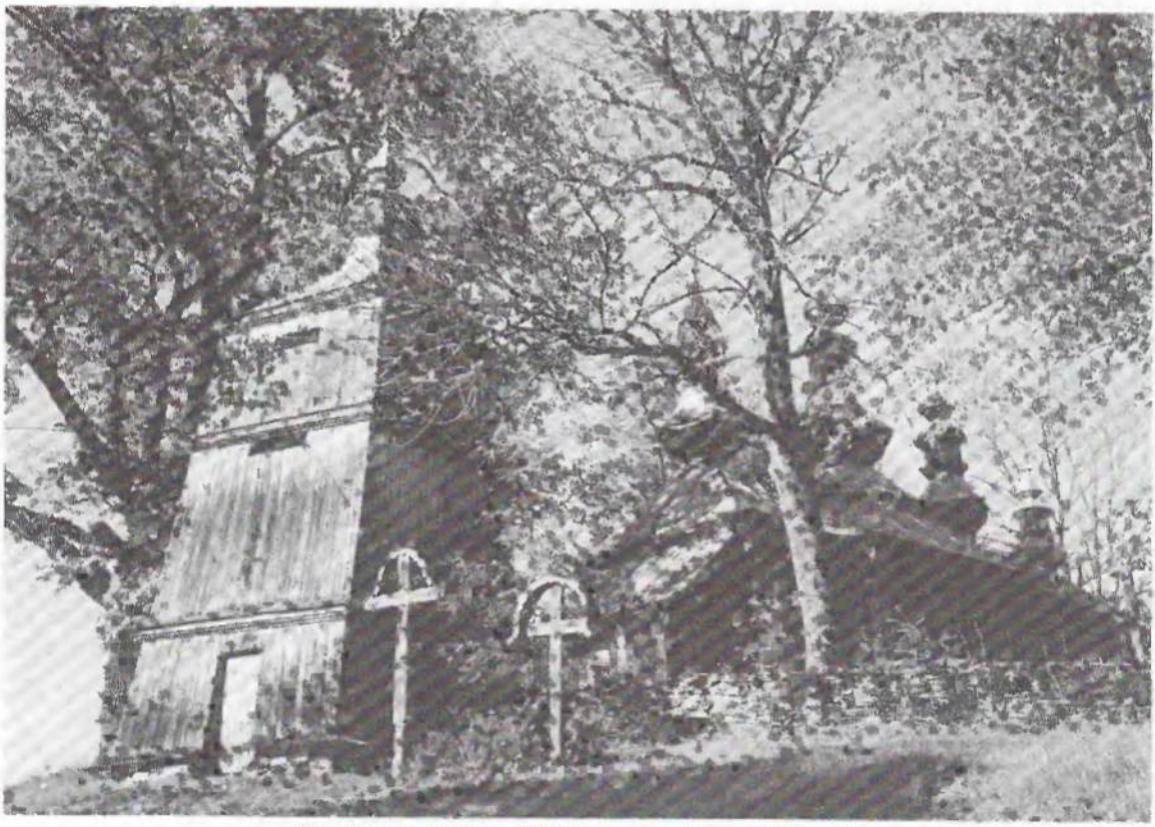
- Можливо, прийдеться відступати.
- Залишайся тут, бачиш, що робиться з рукою, — старалася його розчулити.
- Як гинути, то разом з повстанцями, — відповів коротко.
- Тоді візьми мене з собою. Не хочу без тебе жити, — просила щиро.
- Ти повинна будь-що вижити. Бо будеш матір'ю.

Євгенія Андrusяк вижила. Сина назвала іменем чоловіка. Шкоща лиш, що не побачив командир свою крихітку і рідну кровиночку. 24 лютого, за 20 днів до народження Василька, "Різун" загинув разом із сотнею "Запорожці".

Не зовсім слушно стверджувати, що видає сотню зрадник, але надто підозрілим до сьогодні є той факт, що вороги до найменших подробиць знали місце знаходження сотні.

Над лісом кружляли літаки. Євгенія чула кожний постріл, адже знаходилася неподалік від розташування бойової групи УПА.

— Василь переможе, — втішала себе. Енкаведисти, знаючи все про сотню, кинули проти неї всі наявні сили, оточили повстанців п'ятьма кільцями. У тому геройчному і нерівному бою впали всі "Запорожці". Заги-

Українська церква з XVIII-го століття в Команчі.

нув, зокрема, охоронець “Різуна” — “Горобець”, не стало виховника тактичного відтинку — “Бояна”.

Пані Євгенія припускає, що її Василь, будучи пораненим, себе добив. Більше як півмісяця окупанти возили вбите тіло “Різуна” по селах Івано-Франківщини. А 9 березня — привезли в Богородчани. На лівій скроні люди бачили у командира цівку крові. Саме це і є здогадкою пані Євгенії, що Василь не дав себе живим у руки ворогів.

Недовго довелося Євгенії Андрусяк радіти і синочкові. Коли сповнилося маленькому півтора рочку, окупанти звинуватили п. Євгенію у зраді Батьківщині.

— У чому ж полягає моя зрада? Може, в тому, що боролася за волю і незалежність свого народу? — запитала на суді.

— За ці слова вам треба добавити ще десять років, — злісно відрубав суддя-більшовик.

Підполковник Костенко вирвав у Євгенії Андрусяк з рук дитину, ткнувши у руки розписку. Довгих 12 з половиною років вона шукала синочка. Мені, коли почула про це, подумалося: набагато важчими були страждання цієї жінки, ніж улюбленці України і країн СНД — Маріанни із фільму “Багаті тежплачуть”.

Окупанти вбили її чоловіка, позбавили домівки і рідної землі, відірвали від родини. Євгенії не допомагали слуги — сама гнула спину на імперію під час каторжних робіт. А після непосильної роботи, замість сну, безконечні думки: де її кровинка? Чи зодягнутий, чи не ображають його? Хто навчить його національних звичаїв і традицій, чи не забув материнську мову? Хто приголубить його?

Протягом всього ув'язнення пані Євгенія зверталася до Сталіна і Берії, у Верховний суд і Прокуратуру СРСР, інші державні установи. У листах питала: “де моя дитина?” Пози-

тивної відповіді не отримала жодної.

Смерть Сталіна прискорила звільнення дружини "Різуна". У північноуральських таборах Євгенія Андрусяк відбула 9 років і 8 місяців.

І знову — пошуки сина. Немов божевільна, ходила від одного відділу КДБ до іншого, від села до села Івано-Франківщини. По суті, надій не було уже жодних. А серце матері ридало, голосило на весь світ.

Коли в черговий раз поверталася із прокуратури, молода співробітниця цієї установи по дорозі наздогнала п. Євгенію, розговорилися.

— Я покажу вам вашу дитину, — сказала вона. — ЇЇ забрала бездітна сім'я кадебіста. Правда, у хлопчика поміняли прізвище. Вам будуть говорити, що це не ваш син, та ви несхитно стійте на своєму. А в разі потреби подайте в суд.

“Господи, хоч би подивитися на нього!” — майнуло в голові.

— Прикиньтесь чужою тіткою, і трішки порозмовляєте, — радила метка дівчина...

Інспектор в справах неповнолітніх довго відмовляла Євгенію Андрусяк від сина. Мовляв, без хати, без грошей...

— Але ж я — мати!

Суд присудив Василька Євгенія Андрусяк. Про батька вирішила поки що йому не розповідати. “Загинув в автомобільній ката-

трофі”, — пояснила.

Повну правду про батька син почув тільки в день свого весілля. Лишењ тоді зрозумів, чому не зарахували його в летунське училище. А поступав туди тричі.

Вищу освіту син командира відтинку “Чорний Ліс” все ж таки здобув — закінчив Івано-Франківський інститут нафти і газу. Багато разів пропонували молодшому Андрусяку вступати в КПРС, але кожного разу він категорично відмовлявся.

Важаю, що колись відірвана від всього світу і безмірно одинока, пані Євгенія тепер дуже багата жінка. Має трьох прекрасних онуків і маленьку правнучку — Христиночку. Найстарший онук, Павло, вчиться у цьому ж інституті, який закінчив батько. Хлопець — член Студентського Братства, у 1990 р. разом з іншими студентами голодував на майдані Незалежності у Києві. Оксана теж студентка, вчиться в педінституті. Захоплюється народними і бальовими танцями. Нещодавно на міжнародному конкурсі з бальових танців у Львові дівчина зайніяла I місце. Найменша — Тетянка — піде в першу класу.

Усією сім'єю їздять Андрусяки на символічну могилу “Різуна”, яка знаходиться між селами Грабівка і Глибоке.

Друзі біля пам'ятника
Ярослава Старуха,
провідника ОУН-УПА
в Закерзонні.
Село Золота Слобода,
Козівського р-ну.

— Після війни Грабівка буде столицею Чорного Лису, — фантазував колись “Різун”.

Вона й справді стала святым місцем для всієї України. На місце, де пролилася кров “Різуна”, йдуть поклонитися ветерани УПА, їде молодь, йдуть українці...

— Людина щедрої вдачі, чесний, ніжний і вродливий від природи, “Резун” дивовижно багатогранно і глибоко відчував довколишню красу України, красу українських душ. І бажав їм вічного буття. Може, тому такого виняткового значення надавав командир дисципліні, обов’язку і вірності присязі перед Україною, — пригадують далі ветерани УПА. — Повстанці любили його безмежно.

Любов до славного командира УПА за- свідчують листи, які отримувала пані Євгенія від повстанців у найважчі реакційні роки. Бо ж хіба могла комуністична олжа і рутина про “щасливе” радянське життя вбити пам’ять про жертвовий героїзм “Різуна” і його бійців? Їхня відчайдушна боротьба проголосила всьому світові, що Україна є, і буде вічно жити.

Ось і при мені читала п. Євгенія свіжого віршованого листа від “Степанівни” — відомої серед повстанців поетеси Ольги Наконечної. Її поезія має назву “В пам’ять Різунові”:

Розрита могила друзів...
В розпуці заломавши руки,
Питаю: за що вони
Лягли в лісовій смузі?
За що прийняли такі муки?
О друзі, вірні в боротьбі,
Ми схиляєм голови з любові!
За те, що вільними лягли в борні,
Але не скорились ворогові.
Ми остались в живих...
Ви упали в борні.
Ми не раз — із розпуки і болю
Вже не жалуєм Вас,
Тільки заздримо Вам,
Що упали ви вільними в бою.

У руках пані Євгенії — фотографія. Дивлюся на густий кучерявий чуб, високе чоло, рівний ніс і повні губи цієї легендарної людини... Важко повірити, що за цим спокійним поглядом та лагідними очима 14 нелегких років, свідомо відданіх ОУН, відчайдушній жертвовій боротьбі в УПА.

— У Василя ще було псевдо “Різьбар”, — розповідає дружина.

Думаю, це псевдо Андрусяк вибрал не- випадково. Воно було віконцем у самостійну Україну.

Він справді був Різьбарем Волі. І доки матиме Україна таких патріотів, як Василь та Євгенія Андрусяки, а також весь їх рід — не за- тихне слов’яна мова цієї гордої землі і не перестануть чарувати світ таємні ліси і кучеряві сад- ки, вся українська природа. Адже природа, — віддзеркалення гуманного, чесного і роботяще- го народу, великих, чистих і вільних душ Українців.

— Спасибі вам, що ви є, — підходить до пані Євгенії ветеран-повстанець і цілує її руку.

Спасибі тобі, земле, що народжуєш та- ких дітей!..

Віра Дітчук

З НОВИМ РОКОМ!

Зупініться на мить, відшукайте життєвий причал,
Нехай здісняться заповітні мрії,
Очікуваний, Ювілейний Рік,
Встає на п’єдесталь, виповнений Любови, Віри
і Надії криз.
Призму 2000 тисячоліть,
Ми бачимо нашу сутність і ество,
Разом у дружбі, злагоді живіть,
Основа Ювілею — це Різдво.

Кличе Ісусик нас на Торжество.
О, Україно вишлитим обрусом на щастя
застели столи.
Молімось, щоб в наступний вік
Ми з перемогою ввійшли.

Наталія Греко

ЛЕМКІВЩИНА

VOL. X

WINTER 1999

No. 4

"Vertep" played by Ukrainian children. Syanik, 1997.

**Merry Christmas and
a Happy New 2000 Year!**

WAR COMES TO KARLYKIV

Part IV

(Continued from previous issue)

The partisans started recruiting local boys and many volunteered. I never heard of anybody being drafted, i.e., taken forcibly. Some from our village that joined returned after a short stay, but five remained, including two Hudak brothers, Dmytro and Fedir. Another young man joined the underground the following year. Hudaks were village thieves and apparently thought they could continue their work as partisans. We were about 10 miles from the Slovak border and goods were frequently smuggled across the border in both directions. Partisans occasionally borrowed horses from the villagers but always returned them. While people trusted them, there was some reluctance to give horses because in case of a fight with the Poles, the horses might be lost. Fedir, now a partisan, approached a farmer plowing and demanded his horses, the farmer refused, an argument ensued and Fedir shot and killed the farmer and took his horses. Apparently stolen horses were being smuggled to Slovakia, an activity of long standing in our area. Unknown to Fedir, farmer's neighbor was in the bushes answering the call of nature and witnessed the whole thing. He then reported the incident to the partisans. Fedir was placed in the line-up and reportedly picked out twice by the neighbor. Some type of trial ensued and Fedir was hanged, the usual method of execution by the underground. His brother, the ringleader, was with another unit and deserted to the Poles when he learned what happened. Naturally, he had to tell the Poles something and apparently reported all the people in our village with whom he had feuded as working with the underground. This, among other factors, contributed to the tragedies that were to occur in the village later.

The basic operational unit of the underground was the sotnia (literally, the hundred), essentially a rifle company of about 125-150 men divided into three platoons with three squads to a platoon. Sotnias normally operated independently

in a designated area but were also part of a battalion in the district. They occasionally joined other battalion sotnias for a major operation. There was also a police force, SB (Security Service), usually consisting of about a dozen men, operating independently but occasionally joining sotnias in a battle. SB was the security arm of the OUN Organization of Ukrainian Nationalists, The moving spirit behind the organization of the UPA (initials from Ukrainian for the Ukrainian Insurgent Army). Their main function was intelligence and counter intelligence. Besides SB, the OUN had an extensive intelligence network consisting of its own members and reliable sympathizers who operated clandestinely but outwardly led a normal civilian life. The underground also organized self-defense units in just about every Ukrainian village. Few armed men were to patrol the village during the night. The rationale for these units was to prevent undetected movement of Polish troops during the night, defend the village against armed Polish robbers and to serve as reserve unites. Reportedly, units from some villages occasionally fought with the regular UPA units, in our village self-defense unit, of which Andrew was a member, was not a serious affair. During the evening the patrol normally played cards and then spent the rest of the night sleeping in somebody's barn.

The partisans, as we called the UPA, now resembled a regular army and not an armed mob of the summer of 1944. Men in most sotnias had some form of basic training. The UPA also had schools for training officers and squad leaders, i.e., non-commissioned officers. Two men in our village Stefan Syvy and Josaphat received this training. Syvy became either a squad leader or an assistant squad leader the following year. Szpynda was killed in the summer of 1946 by the Polish troops in the village of Repid and is buried in the church yard in Yavirnyk with another UPA soldier from the Peremyshl area. Initially most UPA soldiers in

our area were from western Ukraine and a small number from eastern Ukraine, usually former Red Army men. Because local boys were recruited in large numbers, these units began to take on Lemko coloration at the end of 1945.

Three companies were organized in our district – Didyk, Khrin, and Stakh – named after the pseudonyms of the company commanders. Myron's sotnia occasionally operated in our area, but seems to have been shuttling mostly between Ukraine and the Ukrainian districts in Poland. Lemkos inhabit both sides of the Carpathian Mountains, both in Poland and Slovakia, and stretching more than one hundred miles west of the current Ukrainian border. They speak a separate Ukrainian dialect with a strong admixture of Polish and Slovak and retained some old Slavic words as well. South of the Carpathians and in the western part of the Lemko region north of the Carpathians some people still call themselves Ruthenians (Rusyns). But in our area the old term was displaced. Ukrainian nationalism took firm hold between the wars and while some older people still called themselves Rusyns, the term acquired a pejorative meaning. To call yourself a Rusyn was an indication of political backwardness – the acceptable term now was Ukrainian. To be called a Lemko, however, was acceptable.

After Polish police stations were eliminated in the spring of 1944, Polish troops and police just about completely disappeared from the country side. During this time, I recall seeing Polish troops only once traveling on the village road with three tanks. In January 1946, elements of the Eight Polish Infantry Divisions started offensive operation that seems to have been directed more against the civilian population than the underground. The 34th Infantry Regiment command by Lt. Col. Pluto arrived in Sianik, the county seat, and started raiding Ukrainian villages in the area. On January 24, 1946 Polish troops arrived in the village, most young men, including my uncles, fled. Two officers came to the house and asked my grandmother where her sons were, she said – in America – pointing to the picture of uncles Steve and Dmytro who went to the U.S. before the war. Then they started beating us. I turned eleven the previous month and apparently I was viewed as a

threat to them because I was “disarmed.” I remember emptying my pockets, pulling out a string, few pebbles, and a small pen knife with a wooden handle. Then the officer proceeded to hit me with a large military-type strap. I remember running around the house screaming, but I really wasn't hurt, the officer hitting me did not have much enthusiasm for the job. I don't remember Paraska and Maryna being hit, presumably they were. But the nut who was hitting grandmother was really serious. Afterwards she was black and blue and her arms swelled up the size of her legs.

After we were beaten, I went outside and watched soldier's mill around in the village. One was carrying a young deer on his shoulders. The previous year, the priest's son-in-law found a fawn in the woods and took her home. She was allowed to roam and frequently went to the woods, but always returned. She apparently was returning and was killed. Another soldier was firing a machine gun at some person walking on the hill behind the village. The distance was too great to have any affect. In my roaming through the village, I found the body of Stefan Hoysan under the fence of the priest's house. He was partially undressed and bayoneted through the chest and the mouth. One cheek, where the bayonet came out, was really gouged out. It was the most gruesome sight I had seen during this whole period. Several older men were taken from the village that day and found dead in the ditch outside the village.

The partisans started recruiting local boys and many volunteered. I never heard of anybody being drafted i.e., taken forcibly. Some from our village that joined returned after a man joined the underground the following year. Hudaks were village thieves and apparently thought they could continue their works as partisans. We were about 10 miles from the Slovak border and goods were frequently smuggled across the border in both directions. Partisans occasionally borrowed horses from the village but always returned them. While people trusted them, there was some reluctance to give horses because in case of a fight with the Poles, the horses might be lost. Fedir, now a partisan, approached a farmer plowing and demanded his horses, the farmer refused, an argument ensued and Fedir shot and killed the farmer and took his

horses. Apparently stolen horses were being smuggled to Slovakia, an activity of long standing in our area. Unknown to Fedir, farmer's neighbor was in the bushes answering the call of nature and witnessed the whole thing. He then reported the incident to the partisans. Fedir was placed in the line-up and reportedly picked out twice by the neighbor. Some type of trial ensued and Fedir was hanged, the usual method of execution by the underground. His brother, the ring leader, was with another unit and deserted to the Poles when he learned what happened. Naturally, he had to tell the Poles something and apparently reported all the people in our village with whom he had feuded as working with the underground. This, among other factors contributed to the tragedies that were to occur in the village later.

The basic operational unit of the underground was the sotnia (literally, the hundred), essentially a rifle company of about 125-150 men divided into three platoons with three squads to a platoon. Sotnias normally operated independently in a designated area but were also part of a battalion in the district. They occasionally joined other battalion sotnias for a major operation. There was also a police force, SB (Security Service), usually consisting of about a dozen men, operating independently but occasionally joining sotnias in a battle. SB was the security arm of the OUN (Organization of Ukrainian Nationalists), the moving spirit behind the organization of the UPA (initials from Ukrainian for the Ukrainian Insurgent Army). Their main function was intelligence and counter intelligence. Besides SB, the OUN had an extensive intelligence network consisting of its own members and reliable sympathizers who operated clandestinely but outwardly led a normal civilian life. The underground also organized self-defense units in just about every Ukrainian village. Few armed men were to patrol the village during the night. The rationale for these units was to prevent undetected movement of Polish troops during the night, defend the village against armed Polish robbers and to serve unites. Reportedly, units from some villages occasionally fought with the regular UPA units, in our village self-defense unit, of which Andrew was a member, was not a serious affair. During the evening the patrol normally

played cards and then spent the rest of the night sleeping in somebody's barn.

The partisans, as we called the UPA, now resembled a regular army and not an armed mob of the summer of 1944. Men in most sotnias had some form of basic training. The UPA also had schools for training officers and squad leaders, i. E., non-commissioned officers. Two men in our village Stefan Syvy and Josaphat Szpynda received this training. Syvy became either a squad leader or an assistant squad leader the following year. Szpynda was killed in the summer of 1946 by the Polish troops in the village of Repid and is buried in the church yard in Yavirnyk with another UPA soldier from the Peremyshl area. Initially most UPA soldiers in our area were from western Ukraine and a small number from eastern Ukraine, usually former Red Army men. Because local boys were recruited in large numbers, these units began to take on Lemko coloration at the end of 1945.

Three companies were organized in our district-Didyk, Khrin, and Stakh - named after the pseudonyms of the company commanders. Myron's sotnia occasionally operated in our area, but seems to have been shuttling mostly between Ukraine and the Ukrainian districts in Poland. Lemkos inhabit both sides of the Carpathian Mountains, both in Poland and Slovakia, and stretching more than one hundred miles west of the current Ukrainian border. They speak a separate Ukrainian dialect with a strong admixture of Polish and Slovak and retained some old Slavic words as well. South of the Carpathians and in the western part of the Lemko region north of the Carpathians some people still call themselves Ruthenians (Rusyns). But in our area the old term was displaced. Ukrainian nationalism took firm hold between the wars and while some older people still called themselves Rusyns, the term acquired a pejorative meaning. To call yourself a Rusyn was an indication of political backwardness - the acceptable term now was Ukrainian. To be called a Lemko, however, was acceptable.

To be continued.

МИРОСЛАВ КОРОВНИЦЬКИЙ

МОЇМ ЗЕМЛЯКАМ, УКРАЇНЦЯМ – “ЗАКЕРЗОНЦЯМ”

З землі вас рідної зігнали
Й в гнілі вагони заштовхали,
Де ніде, навіть, було сісти,
Ледь постоюти, чи поїсти
І повезли в краї далекі, як рабів.
А ви засльозені прощались
Й зійтись в селі ще обіцялись
Колись, в якому народились
Де залишилися могили
Людей по крові дорогих.

Село зсталось за обрієм,
А ви товпились, як уміли,
Аби хоч якось розміститись
Й до стін залізних не тулитись,
Бо час це був вже зимовий.

Востаннє ватри ви палили
І біля них пожадно грілись.
Дітей тиснули до грудей,
До гурту кликали людей,
Аби заглянуть у Майбуття.

Полум'я іскри росипало,
А на триніжках закипали
Нехитрі страви в баняках,
Щоб хоч зогрітись по-первах,
Бо шлях стелинся не з простих.

Як рушив поїзд у дорогу,
Ви всі в слізах молились Богу,
Благали Вишнього в покорі,
А там за вами, мов в дозорі,
Оселі никнули в вогні.

Давно вже сонце заховалось,
Коли границя показалась,
І вас спинили, сзорили
Та як овечок полічили
Й підняли вгору семафор.

Тоді на дощатах вагонах.
(Шо вже “бували” в сніжних “зонах”).
Давні реєкрипти повторили,
Що, мов, “бандитів” наловили.
Й усіх везуть десь за Урал.

В той час в останньому вагоні,
Немов ягідки в буйнім Gronі.
Зібралася молодь в дружай гурт,
Аби в піснях з’єднатись тут
І геть відкінути відчай.

Понеслися пісні над гаями,
Навколо Краю, що лишали, —
Про гірку долю, що наспіла
Й котра нікого не щадила.
Бо була з волі ворогів.

Дзвеніли рельси свого такту,
У подумках прощав всяк рідну хату,
Вишневий сад і бджіл гудінія,
Що для одвічного ройння,
Злітали сміло в синю даль.

І щебет пташок, що в зеніті,
Що, мов, не знають куди дітись,
Бо ж щедрі їхні кормодавці
Кудись зібралися впоранці
Й з плачем покинули село.

Вігор дзеркальною водою,
Немов стражданальною слізою,
Вмивав прадавні береги,
Що їх вербички стерегли,
І теж, немов би, сумував.

Лани пожиниві у килимах
Пшениць прадавніх на долинах,
Що вже готові зимувати,
Але ж хто буде їх збирати,
Коли не стане жниварів.

Сюди прикраси посыдали,
Навколо землю обласкали
Брожаєм щедрим, золотим,
Що дав би радість не одним
Із тих, що їх лишають назавжди.

Давні і нові огорожі,
Що так виднілись на сторожі,
Й словна, що всього надивились,
Тепер в журбі, немов схилились,
Бо вже нікого стерегти.

Оселі ваші опустіли,
Де ви за працею мужніли,
Де личка ваші посміхались,
Коли в любові обнімались
Й для себе ждали кращих днів...

Хто право дав з людей знуватись,
З земелі прадавніх виселяти
В незвані гнати їх світи,
Аби народом не рости
Й пропасти духом назавжди!?

Це ви кати, одвічні юди,
Що, як могли, вбивали всюди, —
Все українське, аж до дна,
Аби не збулася Весна,
Якій так чекали всі.

Та все ж ви в світі не пропали,
Ворожій силі не продалися,
Любов до Краю зберегли,
Все захистили, як могли
Й встояли в Вірі назавжди.

Синам й дочкам життя давали,
Святої Правди їх навчали
І щоб любили Україну,
Зійти не дали б до загину,
Бо ворог наш, на зло, не спить.

То ж слава вам, Брати і Сестри,
За те, що вміли ви пронести
В часи нестерпної сваволі,
Через життя важкої долі,
Любов народну на віki!

НАМ ПИШУТЬ

МИСТЕЦЬ, В РУКАХ ЯКОГО ОЖИВАЄ ДЕРЕВО...

(ДО 70-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ АНДРІЯ СУХОРСЬКОГО)

Західноокарпатський край, що його називаемо Лемківщиною, прославився незрівняно талановитими майстрами художнього різьбарства в дереві. Прогідне місце серед лемківських різьбарів займає **Андрій Сухорський** – учень і послідовник найвизначнішого мистця-різьбара першої половини ХХ ст. Михайла Орисика (1885-1946).

Народився А. Сухорський 21 серпня 1929 року в селі Вілька, поблизу курортів Риманів та Івонич на Сяніччині. Вже 6-річним хлопчиком почав різьбити традиційних орлів, ведмедів, лисиць.

У 1945 р. виселений в Україну. На Тернопільщині закінчив вечірню неповносередню школу і надалі вчився самотужки. Здібним, 16-річним різьбарем, який привіз до Львова кілька орлів, щоб їх продати, запікавився тодішній директор Промислового музею Володимир Паньків. Він влаштував Андрія працівником цеху художньої різьби фабрики ім. Лесі Українки і, таким чином, допоміг йому залишитися у Львові.

В Україні молодий мистець засвоїв і розвинув тематичну скульптурну різьбу, що була започаткована М. Орисиком. Особливу увагу присвятив темі праці селян-лемків ("Лемко несе дрова", "Орач" – 1949, "Орач за плугом", 1950 і інші).

Помітне місце у творчості А. Сухорського посідають образи, навіяні літературними творами українських класиків Т. Шевченка, Лесі Українки, І. Франка. До шевченківської тематики він звернувся у середині 50-их рр., створивши дві композиції за сюжетом вірша "Мені тринадцятий минало". Мистцеві вдалося відтворити епоху, а також психологічно малого Тараса.

У 1964 р. на республіканській художній виставці, присвячений 150-літтю від дня народження Т. Шевченка, експонувалися твори мистця, виконані за мотивами поем "Гайдамаки", "Перебендя", "Наймичка". У героїчно-епічному пляні створені образи волелюбних захисників народу – гайдамаків. В образі "Кобзаря" вдало поєднані риси людяності, величи, рішучості.

На початку 70-их рр. мистець працював над втіленням у скульптурі персонажів із творів Лесі Українки ("Мавка", "Лісова пісня") та Івана Франка ("Добрий зарабіток", "Украдене щастя").

Його твори, за своєю майстерністю, віловні наблизилися до рівня професійної станкової скульптури. Такими є "Господар Верховини", "Чабан з вівцями", "Дудар", виконані у 1970-1972 рр.

Свідченням невпинного творчого зростання таланту різьбара є його робота в портретному жанрі. Він зумів гармонічно об'єднати індивідуальні риси персонажів з типовими рисами характеру людей даної епохи. Успішним вирішенням цього завдання є б'юсти Т. Шевченка та І. Франка, виконані у 1980 році.

Заслужене визнання мистеців принесли твори з лемківської тематики. Це "Лемківчар", "Лемко-різьбар", "Лемко в чугані", "Лемко везе дрова" і ін. Незрівняно цікава і цінна віртуозна багатофігурна композиція "Переселення" (1985), присвячена 40-річчю виселення лемків з їх рідного краю. Твір цей зберігається в Музеї українського народного мистецтва в Києві. Цікавий твір "Лемко-косар" А. Сухорського подарував Українському Лемківському Музею в Стемфорді (США). Про мистця неодноразово писалося на сторінках квартальника "Лемківщина".

Багатогранна і самобутня творчість Андрія Сухорського відома не лише в Україні. Як член Спілки художників України (з 1958 р.)

брав участь в багатьох художніх виставках в Україні, Болгарії, Угорщині, Словаччині, Австрії, Франції, Індії, Польщі, Канаді, США. За досягнення у мистецтві різьби йому присвоено звання "заслуженого майстра" народної творчості України.

Сини А. Сухорського – Володимир і Андрій – автори пам'ятника Т. Шевченкові у Львові та пам'ятника св. Юрію Побідоносцю теж у Львові.

Мистець перебуває у розквіті творчих сил. Ми бажаємо йому дальших творчих успіхів і щасливого довголіття.

В неділю, 22 серпня 1999 р., після Літургії у Лемківській церкві, у виставовій залі Львівського скансену відбулося ювілейне свято з нагоди 70-річчя А. Сухорського.

Ювіляра привітав голова правління Фундації Ярослав Швягла, який вручив А. Сухорському гарний, декоративний годинник. Із словами поздоровлення виступили: о. Анатолій Дуда, лемко, поет Василь Хомик та учасниця капели "Лемковина" висловили свої поздоровлення та теплі побажання успіхів ювілярові у формі власних віршів, присвячених мистецтву. Лемківського мистця поздоровили також Анатолій Петришак, Степан Кицак, Архип Данилюк та інші. На завершення офіційної частини свята всі дружно заспівали ювілярові "Многая Літа".

Іван Красовський

Реконструкція церкви з Ропок.

Фото: М. Райтар

РЕКОНСТРУКЦІЯ ОБ'ЄКТІВ У СЯНІЦЬКОМУ СКАНСЕНІ

Відновлюється Музей Народної Архітектури в Сяноці після втрат вчинених пожежою кілька років назад. Між іншим перенесено тут лемківську хижу з села Бонарівка б. Коросна, відбудовано муріваний будинок спеціально для сталої експозиції ікон та іконостасів, які зберігаються в фондах музею. Експозицію ікон офіційно відкрито 7 жовтня 1998 р.

З нагоди 40-ліття музею ведуться реставраційні роботи при реконструкції лемківської церкви із села Ропки (Горлицьчина) XVIII ст.

ЗНАЙОМТЕСЬ ІЗ ЖИТЯМ І БОРОТЬБОЮ ВОЯКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ!

"В РЯДАХ УПА"

Том II

Збірка споминів колишніх вояків УПА з теренів Лемківщини й Перемишлі.

Книжка вийшла накладом Товариства Вояків УПА в Америці з датою 1999 року на 604 сторінках друку. Публікація у твердій оправі з золотим відтиском вийшла під редакцією Миколи Дупляка. Для вигоди читачів книгу допонюють іменний і географічний показчики.

Шануйте борців за волю України!

Придбайте цю книжку для себе і своїх рідних. Ціна: 25 дол. плюс 3 дол. з пересилкою.

Замовлення шліть на адресу:

ODLWU, Inc.
P.O. Box 7
Clifton, NJ 07011

Чеки просимо виписувати на ODLWU.

У ЖДИНІ ВІДБУЛОСЯ ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ СФУЛО

Напередодні щорічного Свята Лемківської культури у Ждині, на Лемківщині, 22 липня 1999 р. відбулося чергове засідання Президії СФУЛО. На превеликий жаль, воно не проходило під головуванням Теодозія Старака, який через тяжку недугу не зміг приїхати на Лемківську землю.

Після короткого обговорення був прийнятий порядок засідання. Головуючий проф. Іван Щерба, зачитав звіт голови СФУЛО Теодозія Старака, в якому була дана ґрунтовна оцінка не тільки власної роботи, але і висвітлені ті проблеми, які іновинні вже в найближчий час бути вирішенні лемківською спільнотою. З болем говорилось про те, що лемки, як етнографічна група української нації, і безумовно, є її окрасою, до цього часу не знайшла адекватного відношення до себе, як в Україні, так і в країнах їх постійного проживання, особливо на автохтонних землях.

В обговоренні звіту взяли активну участь всі без винятку присутні члени Президії. Однією з найцікавіших була розповідь новообраних голови Союзу Русинів-Українців Словаччини Івана Лаби про життя та діяльність наших країн. Русини-українці Словаччини, як до речі і лемки Польщі вимушенні вести боротьбу практично на двох фронтах. З однієї сторони, не маючи належної підтримки від урядових структур, які мали б сприяти збереженню прав національних меншин, а не тільки ставити за свою основну мету як найшвидшу їх асиміляцію, русини-українці повинні доклади чимало зусиль щоб зберегти свою ідентичність. З іншого боку, даетсяя відзнаки, і те, що українська нація не поже позбутися столітньої невиліковної хвороби, де два українці, там три гетьмані. Поява товариств, діяльність яких спрямована на витворення в кінці ХХ сторіччя в центрі старої Європи нової нації, з чітко окресленою українофобською спрямованістю не може залишатися поза увагою всіх лемківських об'єднань, які є членами СФУЛО. І. Лаба відзначив і ті здобутки, які були вищацьовані Союзом Русинів-Українців, особливо у видавничій сфері та організації пісennих та літературних свят.

На пропозицію головуючого проф. Івана Щерби, пана Лабу одноголосно було докооптовано до Президії СФУЛО.

Напочуд цікавою виявилася інформація Богдана Дуди, який на засіданні представляв Об'єднання Лемків Канади. Зміна поколінь не змогла оминути і лемків Канади. На даний час іде інтенсивна робота по переосмисленню ролі ОЛКанади в збереженні характерних рис лемка зокрема, і українця в цілому, як не дати не тільки загубитися, але і відродити чарівне лемківське слово, пісню, танці, звичаї наших дідів-прадідів.

Кожен виступаючий, незалежно від того, який континент він представляє, особливу увагу звертає на відсутність у СФУЛО до цього часу чітко опрацьованої програми відродження Лемківщини.

Президія ухвалила, що проект такої довготривалої, багатоплянової програми повинен бути виготовлений як найшвидше, і розглянутий на засіданні Президії СФУЛО, яке заплановано провести в Словаччині в червні 2000 року.

Одним з важливих завдань Президії СФУЛО є постійне інформування світової Лемківської громади про діяльність Крайових Організацій. З цією метою заплановано створити друкованій орган СФУЛО, а також відкрити Web-сторінку в Internet.

Президія СФУЛО у зв'язку з хворобою Т. Старака передала виконання обов'язків голови на Олександра Маслея (голова Об'єднання Лемків Польщі), а також обрала відповідального секретаря (з правом фінансового підпису) проф. Івана Щербу. Останньому доручено координувати дії всіх лемківських об'єднань.

Наступний III Конгрес СФУЛО вирішили провести у 2001 році у Словаччині.

Обговоривши це ряд важливих питань, зокрема таких як доопрацювання Статуту СФУЛО, Президія завершила своє Засідання.

Іван Щерба,
секретар СФУЛО.

ВІДБУВСЯ ЮВІЛЕЙНИЙ 25-ИЙ КРАЙОВИЙ З'ЇЗД ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ В АМЕРИЦІ

Учасники 25-го Крайового З'їзду ООЛ.

18 вересня ц. р. в Домі Української Молоді в Йонкерс, Н. Й. відбувся Ювілейний, 25-ий Крайовий З'їзд організації Оборони Лемківщини в Америці.

Участь у З'їзді брало 65 делегатів, які репрезентували майже усі Відділи ООЛ, члени Крайової Управи, Крайової Контрольної Комісії та Крайового Товариського Суду.

З'їздом провадила президія в складі: Микола Дупляк (Сиракузи) — голова, Володимир Кікта (Ірвінгтон) — заступник голови і Анна Войтович (Ірвінгтон) — секретар. Під час З'їзду працювали комісії: мандатно-верифікаційна — Стефан Косцюлек — голова, Зенон Войтович і Стефан Капітула — члени; організаційна — Стефан Гованський — голова, Теодор Малиняк і Володимир Блажейовський — члени; програмово-бенкетова: Зенон Галькович — голова, Марія Дупляк, Володимир Кікта і Іван Гресь — члени; резолюційна — Микола Дупляк — голова; Мирон Мицьо і

Володимир Кікта — члени та номінаційна: Зенон Галькович — голова, Василь Гаргай й Теодор Малиняк — члени.

З'їзд вислухав звіти із чотирирічної діяльності крайових органів ООЛ, схвалив їх та приняв ряд резолюцій. Окремою точкою були звіти представників Відділів ООЛ. З нагоди З'їзду була надрукована "Прощам'ятна книжка", в якій м. ін. опубліковані статті в 50-ліття акції "Вісля", звіти екзекутиви Крайової Управи, дописи відділів, привіти та оголошення.

З'їзд обрав також нові керівні органи ООЛ в Америці на 1999-2002 роки в наступному складі: Зенон Галькович — голова, Марія Дупляк — 1-ий заст. голови і реф. зовнішніх зв'язків, Стефан Гованський — 2-ий заст. голови та референт музею, Анна Войтович — секретар, Стефан Косцюлек — фінансовий. Референтури: організаційна — Василь Гаргай, допомогова — Юрій Ковал'чик, культ-освітня — Іван Гресь. Вільні члени: Іван Васічко, Іван

Філь, Зенон Войтович, Микола Дупляк, Володимир Блажейовський, Теодор Малиняк, Анна Павелчак.

Контрольна комісія: Михайло Дзіман — голова, Володимир Кікта і Теодор Марчівський — члени.

Товариський суд: Іван Хомко — голова, Юліян Котляр і Петро Русинко — члени.

Вечором відбувся величавий бенкет з участию представників краївих і місцевих громадських організацій та установ, а зокрема з участию тих, що їхнє коріння там, у далекій, але близькій серцю Лемківщині. У почесній президії засіли: Стефан Гованський (голова Організаційного комітету З'їзду та голова 2-го Відділу ООЛ, який був господарем цьогорічного З'їзду), Микола Дупляк (пересідник З'їзду), Марія Лозинська (від ГУ Об'єднання Жінок ОЧСУ), Ірина Курошицька (голова Союзу Українок Америки), Юрій Наконечний (голова КУ Спілки Української Молоді), Юрій Шкуренко (віцеконсул України в Нью-Йорку), Марія Дупляк (уступаюча голова ООЛ) з чоловіком Степаном, Зенон Галькович (новообраний голова ООЛ), Євген Івашків (КЕ УККА), Лев Футала (голова Т-ва вояків УПА), о. Юрій Кащак, Євген Гановський (ГУ ОЧСУ), Іван Кобаса (Злучений Українсько-Американський Допомоговий Комітет) і Володимир Кікта, голова Фундації Дослідження Лемківщини в Америці.

В заступстві головного доповідача, генерального консула України в Нью Йорку, дост. Юрія Богаєвського, зі словом привітом виступив віцеконсул Юрій Шкуренко. Відтак вітали Крайовий З'їзд ООЛ представники краївих організацій що згадані вище, від Української Федеральної Кредитової Кооперативи "Самопоміч" в Нью Йорку вітав З'їзд Мирослав Шмігель, від Кредитівки СУМА Йонкерс — Володимир Козіцький, від Українського Народного Союзу — Олександер Худолій.

На З'їзд надійшло багато письмових привітів від церковних владик, від голови СФУЛО — Теодозія Старака, Об'єднання Лемків Канади, Наукового Товариства ім. Шевченка, Українського Братського Союзу та багато інших.

Під час бенкету Крайова Управа ООЛ

СВІТОВА ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЛЕМКІВСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Україна, м. Львів
пл. Ринок, 17
тел. (38-0322) 72-39-31

для коресп. 290008,
Львів а/с 1547

Львів, 18 вересня 1999 р.

ДЕЛЕГАТАМ ХХV ЮВІЛЕЙНОГО КРАЙОВОГО З'ЇЗДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ В АМЕРИЦІ

ВИСОКОПОВАЖАНІ ДЕЛЕГАТИ!

Прошу прийняти щире вітання від Президії Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань. Ми розглядаємо й оцінюємо Вас як найкращу і найбільшу дійову країву організацію в складі СФУЛО. Ваша 66-річна діяльність на ниві оборони Лемківщини є зразком для всіх інших організацій.

Завдяки Вашим старанням побачили світ унікальні видання з історії, культури, етнографії Лемківщини. Своєю діяльністю Ви зберігаєте totожність лемків надалекому американському континенті, знайомите громадськість інших країн з крайньою західною етнічною віткою великого українського народу.

Великою Вашою заслugoю є те, що Ви очистили лемківський рух від ворожих Україні елементів — москофільства, політичного русинізму, лемківського сепаратизму, сприяли формуванню единого лемківського руху в світі.

Честь і хвала Вам за Вашу благородну діяльність!

З глибокою пошаною

ТЕОДОЗІЙ СТАРАК
Голова СФУЛО

ПРИВІТАННЯ ВІД ГЕНЕРАЛЬНОГО КОНСУЛА УКРАЇНИ В НЮ-ЙОРКУ ЮРІЯ БОГАЄВСЬКОГО ДЕЛЕГАТАМ 25-го КРАЙОВОГО З'ЇЗДУ ООЛ

Шановна пані Голово
Крайової Управи Організації Оборони
Лемківщини в Америці
Маріє Дупляк,
шановні учасники та гости 25-го Крайового З'їзду
Організації Оборони Лемківщини!

Сердечно дякую за запрошення прибути
на ваше ювілейне зібрання. На жаль, важливі
об'єктивні обставини завадили цьому, тому через
свого представника вітаю всіх вас і бажаю успіш-
ного проведення вашого з'їзду. [...]

Історія розвитку українсько-польських від-
носин була досить непростою і неоднозначною.
Те, що було, з історії не викреслиш, але всі ми зав-
жди повинні керуватися найвищими людськими
цінностями, вчитися толерантності, взаємоповаги
і вміння долати проблеми, якими б вони не були.

Після відновлення в 1991 році своєї незал-
ежності Україна почала активно розбудовувати
на якісно нових засадах свою співпрацю зі своїми
сусідами, і, насамперед, з Польщею.

За ці роки в двосторонніх відносинах
досягнуто суттєвого прогресу. Українсько-польсь-
кі відносини сьогодні справедливо кваліфіковані
як стратегічне партнерство, вони базуються на
спільноті політичного бачення, взаємодоповнюю-
чою економік, поважанні національних куль-
турних та історичних цінностей. Українці і поляки
демонструють багатьом народам континенту
приклади толерантності й порозуміння, доляючи
історичні упередженості. Тому необхідно докласти
всіх зусиль для збереження і злагодження цього
унікального досвіду наших відносин. Зараз
Україна активно співпрацює з Польщею над тим,
аби звести до мінімуму ті труднощі та проблеми,

що могли б постати у розвитку наших торговель-
но-економічних та гуманітарних стосунків, особ-
ливо після приєднання Польщі до Північно-Ат-
лантичного Союзу (НАТО).

Наочним доказом і свідченням добросусід-
ських відносин між нашими країнами є регулярні
робочі зустрічі Президентів України та Польщі,
які відбуваються кожних півроку.

Безпрецедентним за своїм політичним
значенням документом, який ознаменував якісно
новий етап у розвитку українсько-польських від-
носин, ми вважаємо спільну заяву Президентів
України і Республіки Польща "До порозуміння і
єдинання", яку глави двох держав — Леонід Кучма і
Александр Кваснєвський — підписали 21 травня
1997 року.

Це яскравий приклад того, як необхідно в
сучасних умовах розв'язувати доленосні питання,
що стосується подальшого розвитку історії дво-
сторонніх відносин.

Ми віримо, що спільними зусиллями,
спираючись на досвід старших поколінь й завзяття
молодших, Україна і Польща можуть цивілізовано
вірішувати всі питання і проблеми.

Ще раз бажаю всім присутнім доброго здо-
ров'я і наслаги, успіхів у збереженні української та
історичної спадщини і віри в те, що незалежна
Україна подолає всі нинішні труднощі, які
сьогодні постали перед нею в процесі державотво-
рення, і займає гідне для неї місце в сім'ї демокра-
тичних держав світу.

Юрій Богаєвський,
Генеральний консул України
в Нью-Йорку.

надала спеціальне відзначення для 3-го Відділу
ООЛ в Пассейку, Н.-Дж. за найкращу працю
протягом каденції. Голова М. Дупляк вручила
грамоту подяки і призnanня для Відділу на руки
його голови Василя Гаргая.

В мистецькій частині банкету виступив
баритон Олег Чмир, який у фортепіановим
акомпаніменті Лариси Крупи виконав в'язанку

українських оперних і народних пісень.

Ювілейний, 25-ий Крайовий З'їзд ООЛ
ствердив, що наша праця на протязі 65 літ пов-
ністю себе виправдала, та її напрямні, що знай-
шли своє відзначення у з'їздових резолюціях,
залишаються чи навіть більш актуальними як у
минулому.

Дума.

РЕЗОЛЮЦІЙ ХХV З'ЇЗДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ В АМЕРИЦІ

1. 25-ий Крайовий З'їзд Організації Оборони Лемківщини в Америці вітає Український Народ і Президента та Уряд вільної України з народи 8-ої річниці визволення з довголітнього поневолення в російському царському і комуністичному ярмі та відновлення своєї незалежності в самостійній Українській Державі. Задекларуємо їх свою чесною і наполегливою працею завершити будівництво вільної держави та забезпечити добробут народові України. Вітаємо при цьому борців за волю України та держави Українського Народу.
2. Крайовий З'їзд ООЛ щиро вітає Ієпархію Українських Церков і бажає їм корисної праці для добра всього Українського Народу, щоб не було розбрата на релігійному полі ні у вільній Українській Державі, ні в діаспорі. Вважаємо, що єдність на релігійному полі буде корисна для справи закріплення і зміцнення незалежності нашої Батьківщини. Дуже боліємо наявним роздором внутрі наших Церков в Україні та діаспорі і тиском на них церковних і світських достойників чужих держав.
3. Крайовий З'їзд ООЛ вітає всіх християн світу з наближенням 2000 року від дня народження Ісуса Христа, а з ним християнського життя на нашій планеті. Нехай же цей ювілейний рік буде роком дійсної єдності усіх нас для спільногопрославлення Отця і Сина і Святого Духа на майбутні віки, а для вихідців з Лемківщини та інших земель Закерзоння, хай буде також роком надії на виправлення їм заподіяної після Другої світової війни кривди та роком справедливості. Всехристиянська спільність має початися єдністю Церков в Україні для загального добра, добробуту та щастя Українського Народу.
4. Крайовий З'їзд ООЛ домагається від уряду Польщі повної реабілітації українського населення Лемківщини та інших етнічних українських земель під Польщею, яке було жертвою нелюдської політики влади в 1947 році. Домагаємося від польського уряду негайно відкликати рішення Президії Ради Міністрів Польщі з 24 квітня 1947 року та накази Політичного Бюро Польської Об'єднаної Робітничої Партиї з 29 березня 1947 року у справі здійснення геноцидної операції "Вісла".
5. Крайовий З'їзд домагається від Уряду незалежної України, щоб він зробив все можливе, щоб повернути лемкам їхні етнічні землі, на яких вони могли б відновити і плекати свою регіональну культуру, та щоб Польща дала лемкам та іншим українцям у Польщі все те, що досі Україна дала польській меншості в Україні. Звертаємося до Президента і Верховної Ради України з проханням стати на захист прав українських меншин у Польщі, Словаччини, Росії та в інших країнах, подібно як захищають своїх меншин уряди інших країн.
6. Крайовий З'їзд домагається від уряду Польщі створення можливостей для повернення на рідні землі депортованим у 1947 році українцям Лемківщини та інших українських етнічних земель, або їхнім нащадкам під Польщею, яким заборонено повернутися на свою батьківщину. Домагаємося повного дозволу на поворот на рідні землі тих громадян українського роду, які бажають туди повернутися на кошт держави і забезпечити їм необхідні можливості поселення та розвитку на рівних правах з польським населенням.
7. Крайовий З'їзд ООЛ стверджує, що дискримінація українського населення в Польщі продовжується. Засуджуємо дискримінацію своїх земляків у всіх ділянках життя і домагаємося її негайного припинення. Особливо засуджуємо антиукраїнські публікації, що спрямовані на поширення ненависті між польським і українським населенням, між вільними народами Польщі та України тощо.
8. Крайовий З'їзд ООЛ домагається звороту українцям їхніх церков та іншого майна на Лемківщині та інших українських землях, яке незаконно привласнила, або привласнює собі тепер Польська Римо-Католицька Церква. Засуджуємо при цьому неекumenічне відношення польського духовенства і Римо-Католицької Церкви в цілості до українців греко-католицького та православного обрядів.
9. Крайовий З'їзд ООЛ домагається введення навчання української мови в тих польських школах, де є відповідна кількість дітей українського роду та засуджує саботування такого

навчання у багатьох школах, а на Лемківщині зокрема.

10. Крайовий З'їзд ООЛ домагається від польського уряду забезпечення перед знищеннем пам'яток української культури та протестує проти дальншого їх нищення.
11. Крайовий З'їзд ООЛ закликає всіх вихідців з Лемківщини та їхніх нащадків в Америці, всіх українців тощо, давати матеріальну і моральну поміч нашим землякам під Польщею та в Україні — всюди, де така поміч потрібна.
12. Крайовий З'їзд ООЛ закликає всіх вихідців з Лемківщини та їхніх нащадків і всіх українців в Америці, підтримувати працю Українського Лемківського музею у Стемфорді, Фундацію Дослідження Лемківщини в США, та журнал "Лемківщина", що його видає Організація Оборони Лемківщини.
13. Крайовий З'їзд ООЛ підкреслює, що Лемківщина — найбільш західня українська етнічна територія, а лемки — невід'ємна частина Українського Народу, тому засуджує лемківський сепаратизм і політичне русинство як шкідливе для них і всього Українського На-

роду і не бажають, щоб будь-хто зараховував їх до окремої нації лемків, русинів чи карпатських і категорично заперечують право політичним спекулянтам русинства з-поза окраїни виступити в їхньому імені на міжнародних форумах.

14. Крайовий З'їзд ООЛ збирається у важливому для Українського Народу часі — перед виборами нового Президента. Звертаючись до Українського Народу, учасники З'їзду висловлюють надію, що українські виборці цього року з особливою увагою придивлятимуться кандидатам на президентських виборах, щоб з-поміж них вибрати достойну їхнього довір'я людину, яка буде дбати про добробут кожної особи і кожної родини та про зміцнення нелегко здобутої волі і державності України.

Кличемо наших братів і сестер в Україні: не впадайте у зневіру і не слухайте підшептів, що незалежність і демократія є причиною ваших теперішніх труднощів. Женіть від себе агентів чужої держави та вислужників чужої імперії, бо вони хотіть завести вас назад у чуже ярмо.

ВІСТИ З КРАЙОВОЇ УПРАВИ ООЛ

- **9 жовтня 1999 р.** Крайовий З'їзд СУМ в Америці. Голова Зенко Галькович репрезентував КУ ООЛ.
- **21 жовтня** відбулося перше засідання КУ ООЛ. Обговорено плян праці на майбутнє.
- **23 жовтня** Крайовий З'їзд Організації Оборони Чотирьох Свобід України. КУ репрезентував її голова З. Галькович. Під час З'їзду була нагода обговорити з представником State Department можливість порушення віцепрезидентом Ал Горе справи Лемківщини під час його зустрічі з президентом України Леонідом Кучмою, що відбудеться 9 грудня 1999 р. у Вашингтоні.
- **9 листопада** в 40-ий день смерти голови СФУЛО Теодозія Старака заходом КУ в церкві св. Миколая в Пассейку була відправлена Служба Божа з панахидою.
- **13 листопада** — Марія Дупляк, 1-ий заст. голови КУ ООЛ взяла участь в засіданні Крайової Екзекутиви УККА в Нью-Йорку.
- **22 листопада** — заходом КУ ООЛ та Фундації Дослідження Лемківщини було вислано до всіх читачів ж. "Лемківщина" різдв'яні святочні картки. Увесь дохід з продажі призначений на пресовий фонд журналу "Лемківщина".

ПОДЯКА

Щиро дякуємо п. Степанові Дудра (Stamford, CT.) за його пожертву на Пресовий Фонд журналу "Лемківщина" в сумі 200.00 дол.

Адміністрація "Лемківщина"

ЗАМІСТЬ КВІТІВ

Замість квітів на могилу головного редактора "Ватри" св. п. Михайла Ковальського, що відійшов у Вічність 14 квітня 1999 р. в Гожові, Польща, складаємо на Пресовий Фонд журналу "Лемківщина" 100.00 дол.

Анна і Іван Войтовичі, Warren, NJ.

ЛЕМКІВСЬКА БАТРА

Ukrainian Folklore Music Festival in ZDYNIA
via LOT Polish Airlines from NEWARK

July 13 - 29, 2000 All-inclusive 17 day Tour \$2275 tw
July 20 - 29, 2000 All-inclusive Poland portion \$1690 tw

**Kyiv, Lviv, Beskydy,
Krynycia, Krakow plus
Przemysl, Sanok, Tylawa,
Zyndranowa, Zdynia and Svydnyk**

Escort: Marijka Duplak

Tour itinerary:

Jul 13 Thu USA/WARSAW

Leave from Newark Airport today on your overnight jet flight for Warsaw.

Jul 14 Fri WARSAW/KYIV

Connecting morning flight from Warsaw to Kyiv. Transfer to hotel. Afternoon at leisure. Late afternoon walking tour of Khreshchatyk, Kyiv's main boulevard, and a visit to St. Volodymyr's Cathedral. (D)

Jul 15 Sat KYIV

Our morning sightseeing tour features Pecherska Lavra Monastery, with its complex of baroque churches. World-renowned Scythian Gold treasures are exhibited within its walls. Afternoon tour includes the Mykhailivskyj Cathedral and St. Andrew's Church, continuing to Podil, Kyiv's artisan section. Evening Dnipro cruise. (BLD)

Jul 16 Sun KYIV/LVIV

Morning city tour visits Askoldova Mohyla, Volodymyrska Hirka, St. Sofia Cathedral, Golden Gates and the Opera House. The afternoon is free to discover Kyiv on your own. Evening transfer to rail station for sleeper train to Lviv. (BLD)

Jul 17 Mon LVIV

A warm breakfast welcomes you and a whole day at leisure to relax, meet with family or friends and explore the "City of Lions," the heart and soul of Western Ukraine. (B)

Jul 18 Tue LVIV

From Rynok, the 15-16th century city square, we visit the Dominican Kostel, St. Andrew's Church, the Opera House, Lviv University and St. George's Cathedral, with Sheptytsky's Crypt. Tour ends at Vysoky Zamok for a panoramic view of the entire city and lunch. Afternoon and evening free. (BL)

Jul 19 Wed LVIV

Free day to visit with family/friends. (B)

Optional half day excursions to Khrekhiv, a 17th century Basilian Monastery 50 mi from Lviv, and Zhovkva's ancient city square and 19th century cathedral. (BL)

Jul 20 Thu LVIV/BESKYDY

We leave Ukraine by private motorcoach for Poland. Przemysl is our first stop where a guided tour will include the two active Ukrainian Cathedrals and center. After lunch we continue toward the Tatra Mountains to Sanok to view the world famous Ukrainian Icon collection and nearby Lemko Skansen. Overnight in the ski village of Beskydy (Bieszcadsy). (BLD)

Jul 21 Fri Beskydy/KRYNYCIA

Today we travel through enchanting Lemko villages of Dukla and Tylawa to Zyndranova. This is the "heart" of Lemkivshchyna with its most elaborate Skansen and Cultural Center. Overnight in Krynycia. (BLD)

Jul 22 Sat KRYNYCIA

After an early breakfast we proceed to ZDYNIA for the now largest World Folklore Music Festival, with over 30 participating dance, choral groups and soloists from Poland, Ukraine and Slovakia. Along with thousands of participants, enjoy a full day of song, dance and music while savoring the most delicious local kovbasa and "ruski pyrogi". (B)

Jul 23 Sun KRYNYCIA

Free day. Attend Mass in the Ukrainian Catholic Church. Enjoy the Alpine atmosphere of this famous ski resort. (B)

Jul 24 Mon KRYNYCIA

A full day excursion through breathtaking Tatra mountain ranges to Svydnyk, the Lemko Capital of Slovakia. View the lovely Museum and Skansen. After lunch in a local restaurant return to Krynycia for dinner and overnight. (BLD)

Jul 25 Tue KRYNYCIA

Free day. (B) *Optional* ski lift excursion.

Jul 26 Wed Krynycia/KRAKOW

Rejoin the touring coach for the final drive through the deep and colorful Dunajec Valley of the Tatra's Western Beskid Mountains to Krakow. Free evening to enjoy the charm of the largest city square in Europe. (BL)

Jul 27 Thu KRAKOW

Get acquainted today with this medieval jewel as you explore Market Square, where you hear the silver trumpet from St. Mary's Tower and view its awesome altar. Visit Wawel Hill, tour the Cathedral, Coronation Chapel and Royal Chambers. Afternoon and evening free. (B)

Jul 28 Fri KRAKOW

Morning excursion to the Wieliczka Salt Mine, with chapels carved from salt and a sanitarium that treats lung diseases and allergies. Afternoon free. Gala farewell dinner in a typical restaurant. (BD)

Jul 29 Sat KRAKOW/NEWARK

Today we transfer you to the airport for your non-stop home-bound flight.

Tour Features:

- Round trip air transportation
- All applicable transfers
- Superior Tourist class hotels with private facilities
- Intercity transportation: air-conditioned deluxe motorcoach
- Meals as specified on itinerary
- Sightseeing tours as per itinerary including entrance fees
- Ukrainian Visa fee
- Bi-lingual Tour Manager

VATRA HOTELS:

Kyiv	<i>Lybid Hotel***</i>
Lviv	<i>Dnister Hotel****</i>
Beskydy	<i>TBA</i>
Krynycia	<i>Kasztelanka Hotel***</i>
Krakow	<i>Polski Hotel***</i>

Prices are per person in Twin Room:

Single Supplement: \$350

NOTE: Jul 20 - 29 Poland ONLY
Departs Newark Jul 20 via Warsaw arriving in Krakow Jul 21. Rate includes transfers from Krakow airport to KRYNYCIA and the entire group program from Jul 21.

Single Supplement: \$250

Extended stay in Poland under your own arrangements possible.

Час біжить...

Чи ви відновили передплату на журнал
"Лемківщина"?

Якщо ні, зробіть це сьогодні!

Time is running out on your subscription
to "Lemkivshchyna" magazine...
To avoid any interruption in service, simply
complete and mail the card below today.

ACT NOW!

Please start/continue my subscription to "Lemkivshchyna" magazine.

Enclosed is a check for \$_____ to cover my subscription for years _____.

NAME _____

ADDRESS _____

**ЯКЩО ВИ ЗАШКАВЛЕНІ ПРОГУЛЬКОЮ "ЛЕМКІВСЬКА ВАТРА", ВИПОВНІТЬ
НИЖЧЕ ПОДАНІЙ КУПОН І ПЕРЕШЛІТЬ НА АДРЕСУ SCOPE TRAVEL INC.**

scope travel inc

1605 Springfield Ave Maplewood NJ 07040
973-378-8998 or 800-242-7267 or FAX 973-378-7903
info@scopetravel.com
www.scopetravel.com

REGISTRATION COUPON

GROUP 2000

Enclosed please find \$300.00 per person deposit for:

Tour Name **ЛЕМКІВСЬКА ВАТРА**
 USA Depart Date July 13, 2000
 Name 1) _____
 Name 2) _____
 Sharing twin with _____
 Address _____
 City St/Zip _____
 Tel (home) _____ (work) _____
 Tel (fax) _____ (other) _____

*Deposit may be paid by check or MO (payable to Scope Travel)
Credit card (enter below) - 3% service charge applies*

Poland Only Jul 20 - 29, 2000

Single Room Supplement

Gateway: Newark

Other _____

I have a valid USA passport

Other passport (specify) _____

VISA MASTERCARD (3% service charge applies)

_____ Expires _____

CANCELLATION CHARGES: If the undersigned cancels after deposit or full payment has been made the following charges apply:

90 days or more prior to departure date	\$ 100.00
59 to 36 days prior to departure date	\$ 150.00
36 to 14 days prior to departure date	25% of land cost
13 to 2 day(s) prior to departure date	50% of tour cost
Less than 24 hours prior to departure date	100% of tour cost

Once under deposit, the client is subject to ADDITIONAL
airline, visa fees and handling charges, if applicable. Tour price
is based on international air fares and land costs as of Nov.
1999. Itineraries and prices are subject to change without notice.

Signed _____

Date _____

GROUP 2000

GROUP TOUR Registration Coupon

Return to "LEMKIVSHCHYNA"
P.O. Box 7
Clifton, NJ 07011-0007

BULK RATE
U. S. POSTAGE
PAID
CLIFTON, NJ
PERMIT No. 937

<http://lemko.org>

Digitally signed by http://lemko.org
DN: cn=http://lemko.org, o=Walter Maksimovich,
ou, email=walter@lemko.org, c=US
Date: 2009.12.27 00:42:25 -05'00'

НАШІ ВИДАННЯ

ДЕРЕВ'ЯНА АРХІТЕКТУРА УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ.....	40.00 ам. дол.
(альбомний формат, тверда оправа)	
АННАЛИ, Ч. 4. Матеріали про Лемківщину	15.00 ам. дол.
(твєрда, полотняна оправа, 256 стор.)	
АННАЛИ, Ч. 5. Матеріали-документи про Лемківщину	20.00 ам. дол.
(твєрда, полотняна оправа, 256 стор.)	
Марія Остромира. ЛЕМКІВЩИНА В ОГНІ. Повість	10.00 ам. дол.
(твєрда, кольорова оправа, 264 стор.)	
Т. і М. Лопаткевич. МАЛА САКРАЛЬНА АРХІТЕКТУРА ЛЕМКІВЩИНИ.....	25.00 ам. дол.
(твєрда, полотняна оправа, 490 стор.)	
"1947". ПРОПАМ'ЯТНА КНИГА.....	20.00 ам. дол.
(твєрда, полотняна справа, 648 стор.)	
АКЦІЯ "ВІСЛА". ДОКУМЕНТИ.....	20.00 ам. дол.
(м'яка оправа, стор. 561)	
РІЗЬБЯРСТВО ЛЕМКІВЩИНИ.....	10.00 ам. дол.
(м'яка оправа, стор. 259)	

До замовлення просимо ласкати додати 3.00 дол. (до кожної книжки) на покриття коштів пересилки.

Замовляти на адресу:

The Lemko Research Foundation, Inc.
P.O. Box 7
Clifton, New Jersey 07011